

Achtergrondrapport bij het Periodiek Overzicht –
de tweede meting

Inwonerparticipatie Energietransitie in de Fysieke Leefomgeving 2023

TNO 2023 P12075 – Oktober 2023

Inwonerparticipatie Energietransitie in de Fysieke Leefomgeving 2023

Achtergrondrapport bij het Periodiek Overzicht
– de tweede meting

Auteurs	Anika Batenburg Geerte Paradies
Rubricering rapport	TNO Publiek
Titel	
Aantal pagina's	66 (excl. voor- en achterblad)
Aantal bijlagen	1
Opdrachtgever	Ministerie van Economische zaken en Klimaat
Programmanaam	Kennisprogramma Burgerparticipatie Energietransitie in de Fysieke Leefomgeving

Dit project is gefinancierd als onderdeel van het onderzoeksprogramma Energietransitie Studies onder regie van de directie Klimaat van het DG Energie en Klimaat van het ministerie van EZK met als doel het leveren van kennis voor energiebeleid.

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

© 2023 TNO

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding.....	4
1.2	Doelen	5
1.3	Leeswijzer.....	5
2	Methode.....	6
2.1	Ontwikkeling van de vragenlijst	6
2.2	Opzet van de vragenlijst.....	7
2.3	Procedure & Respons.....	8
2.4	Data-analyse	8
3	Resultaten – beschrijving steekproef	9
3.1	Natuurlijke uitval van de steekproef	9
3.2	Beschrijving van de steekproef.....	9
3.3	Functietitel van onderzoeksdeelnemers	12
4	Resultaten - behoeften	13
4.1	Het aantal fte beschikbaar voor het organiseren van inwonerparticipatie.....	13
4.2	Ervaren effectiviteit van inwonerparticipatie.....	15
4.3	Ervaren weerstand bij inwoners.....	20
4.4	Trots op participatieproces.....	22
4.5	Knelpunten en successen bij het organiseren van inwonerparticipatie.....	23
4.6	Ondersteuningsbehoeften vanuit de gemeenten.....	25
5	Resultaten - inwonerparticipatie	29
5.1	Fasen sinds medio 2022 in vergelijking met sinds medio 2021	29
5.2	Kenmerken projectontwikkeling sinds medio 2022.....	30
5.3	Is er participatiebeleid geborgd?.....	31
5.4	Afkadering visie- of beleidsontwikkeling	33
5.5	Toegepaste inwonerparticipatie per fase.....	34
5.6	Wie heeft de participatie georganiseerd.....	39
5.7	Besluiten en participatie bij projectontwikkeling.....	41
5.8	Is de inbreng van inwoners gebruikt?.....	45
5.9	Samenwerking met energiecoöperaties	48
5.10	Onderzoek	50
6	Lessen methode	51
	Bijlage	
	Bijlage A: Vragenlijst	52

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

1.1.1 Inwonerparticipatie bij de energietransitie

Met het nationale Klimaatakkoord (2019) en de Regionale Energiestrategieën (RES) is inwonerparticipatie binnen de energietransitie in de leefomgeving in een stroomversnelling gekomen. Het gegeven dat overheden door het hele land gelijktijdig energietransitieplannen maken zorgt voor nieuwe maatschappelijke aandacht en discussie. Bovendien worden op veel plaatsen in Nederland nieuwe projecten voor zonneweides en windparken ontwikkeld. Bewoners worden op veel verschillende momenten en manieren betrokken bij deze trajecten.

Dat inwonerparticipatie in de energietransitie in een stroomversnelling is geraakt, betekent ook dat er in de praktijk veel geleerd wordt en dat er tegelijkertijd vragen leven over hoe inwonerparticipatie het beste ingericht kan worden. Er bestaat dan ook een wens vanuit EZK, BZK, NP RES, IPO en VNG om overzicht te krijgen over de bestaande kennis, kennislacunes op te vullen en de kennis op een toegankelijke en bruikbare manier beschikbaar te maken voor de uitvoerders van participatietrajecten. Om deze reden is begin 2022 door TNO, in samenwerking met de genoemde partijen, een start gemaakt met Kennisprogramma Inwonerparticipatie Energietransitie in de Fysieke Leefomgeving.

1.1.2 Het Periodiek Overzicht: inzicht in wat er gebeurt in de praktijk

Een belangrijke stap bij het vullen van kennislacunes is om inzicht te krijgen in 1) wat er al gebeurt op het gebied van inwonerparticipatie tijdens de verschillende fasen van een traject en 2) welke behoeften er zijn onder gemeenten, onder andere aan specifieke kennis over inwonerparticipatie. Hoewel veel onderzoek plaatsvindt naar inwonerparticipatie in de energietransitie in de fysieke leefomgeving, ontbreekt een systematisch overzicht van wat er gebeurt in de praktijk. Met het Periodiek Overzicht willen we hier verandering in brengen. Vorig jaar heeft de eerste meting plaatsgevonden (in juni/juli 2022), waarbij de vragen betrekking hadden op de periode sinds RES 1.0. Bij de huidige, en dus tweede meting (juni/juli 2023), hadden de vragen betrekking op de periode vanaf medio 2022.

1.1.3 Dit rapport

In dit rapport beschrijven we de ontwikkeling, opzet en uitkomsten van een vragenlijst onder gemeenten. Dit is tweede keer dat er data is verzameld voor het Periodiek Overzicht onder gemeenten. De verwachting is dat deze meting zich jaarlijks blijft herhalen tot een nog nader te bepalen einddatum, afhankelijk van onder andere de uiteindelijke waarde van de uitkomsten en de belasting die het legt op gemeenten.

Dit rapport vormt achtergrondinformatie bij een samenvattingsdocument waarin de belangrijkste bevindingen zijn beschreven en worden geduid.

1.2 Doelen

De doelen van het Periodiek Overzicht zijn om periodiek een landelijk overzicht te geven van:

- Wat er gebeurt op het gebied van inwonerparticipatie voor zonne- en windparken en het elektriciteitsnetwerk sinds de vaststelling van RES 1.0 (medio 2021).
- De ondersteuningsbehoeften van gemeenten betreft het organiseren van inwonerparticipatie bij trajecten voor de ontwikkeling van zonne- en windparken en de bijbehorende uitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur.

1.3 Leeswijzer

- Hoofdstuk 2 bestaat uit een toelichting van de onderzoeksmethode, inclusief meer uitleg over de opzet van de vragenlijst en informatie over de data-analyse.
- Hoofdstuk 3 bevat kenmerken van de steekproef en wordt de (natuurlijke) uitval toegelicht.
- Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten die betrekking hebben op de behoeften van gemeenten.
- Hoofdstuk 5 gaat over de inwonerparticipatie-activiteiten per fase.
- Hoofdstuk 6 bevat de geleerde lessen die we willen meenemen naar een volgende meting.
- Bijlage A bestaat uit de volledige vragenlijst die in digitale vorm is uitgezet onder gemeenten.

2 Methode

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van de ontwikkeling van de vragenlijst, hoe deze is uitgezet onder gemeenten, hoe de vragenlijst is opgebouwd en hoe de analyses zijn uitgevoerd.

2.1 Ontwikkeling van de vragenlijst

2.1.1 Inhoud en afstemming

Samen met de werkgroep (bestaande uit EZK, BZK, NP RES, IPO en VNG) is bepaald welke inzichten we willen ophalen met het Periodiek Overzicht. Zoals genoemd in de inleiding zijn deze: 1) inzicht in welke mate bewoners betrokken zijn bij trajecten binnen de Regionale Energiestrategieën (RES) om tot zonne- en/of windparken te komen en 2) inzicht in de behoeften van gemeenten rond inwonerparticipatie. Op basis van deze beoogde inzichten hebben we vragen ontwikkeld en geprioriteerd.

De keuze voor een vragenlijst voor de invulling van het Periodiek Overzicht kwam tot stand door de vaststelling dat de informatie die we hiervoor nodig zouden hebben niet vanuit bestaande bronnen verzameld kan worden. Daarnaast is er de wens om een zo compleet mogelijk beeld te geven waardoor een vragenlijst meer geschikt is dan bijvoorbeeld interviews.

De versie van de vragenlijst uit 2022 is aangepast door het inkorten van sommige onderdelen en het toevoegen van vragen over: ervaren effectiviteit van inwonerparticipatie, ervaren weerstand en of gemeenten trots zijn op een specifiek participatietraject. Ook is er meer verdieping toegevoegd op het gebied van vergunningverlening en een vraag over of de participatie eenmalig of langduriger was. Tenslotte is er een vraag toegevoegd over samenwerking met een energiecoöperatie en of er al eerder onderzoek heeft plaatsgevonden naar inwonerparticipatie bij een gemeente i.v.m. mogelijke onderzoeksmoeheid.

2.1.2 Populatie

We hebben ervoor gekozen om gemeenten te bevragen omdat we verwachtten dat zij het meest weten over welke inwonersparticipatie heeft plaatsgevonden. Het proces van de RES'en is aan het verschuiven van de regio naar de gemeente: van regionale keuzes naar keuzes voor een gemeente. Hierdoor zijn gemeenten steeds meer betrokken bij de participatie. We hebben onder andere daarom aan de vragenlijst een vraag toegevoegd om te onderzoeken wie de participatie organiseert. Hieruit bleek dat het inderdaad meestal de gemeente is, zeker in de beginfase voor het ontwikkelen van zon- en windparken waarbij het bepalen van visie, beleid en zoekgebieden nog belangrijke stappen zijn.

2.2 Opzet van de vragenlijst

Het grootste deel van de vragenlijst bestond uit gesloten vragen, maar er zijn ook een aantal open vragen toegevoegd ter verdieping of verduidelijking. Gemeenten werden verplicht om de meeste gesloten vragen te beantwoorden (tenzij dit de routing verstoort), de open vragen waren wel vrijblijvend in te vullen. We hebben er in de meting in 2023 voor gekozen om antwoorden te verplichten omdat we bij de meting in 2022 veel antwoorden misten.

De vragenlijst voor de gemeenten bestond uit twee onderdelen:

1. Successen, knelpunten en ondersteuningsbehoeften

Dit onderdeel omvatte vragen over de ervaren effectiviteit van procesparticipatie (inwoners laten meedoen in de plan- en besluitvormingsprocedures), het aantal fte dat beschikbaar is voor het organiseren van de inwonerparticipatie, wat er wel en niet goed gaat, aan welke ondersteuning de gemeente behoefte heeft en op welk uitgevoerde participatieproces de gemeente het meest trots is.

2. Fasen en participatie-activiteiten

Dit deel was tweeledig en bestond uit vragen over 1) de fasen die sinds medio 2022 binnen de gemeenten lopen en 2) de daarbij toegepaste inwonerparticipatie. Bij de ontwikkeling van wind- en zonneparken bestaan er verschillende besluiten waarbij inwoners kunnen worden betrokken, namelijk:

- a. Zoekgebieden vaststellen (vaak in regionaal verband)
- b. Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling voor duurzame energie, breder dan alleen RES (bijvoorbeeld ruimtelijke gebiedsontwikkeling)
- c. Zoekgebieden verder uitwerken en randvoorwaarden (uitnodigingskader) ontwikkelen voor projectontwikkeling en/of het uitzetten van een (maatschappelijke) tender
- d. Locatie(s) voor opwek van duurzame energie vaststellen binnen de gemeente
- e. Selectie van initiatieven/projecten
- f. Projectontwikkeling windenergie
- g. Projectontwikkeling zonne-energie
- h. Projectontwikkeling infrastructuur voor elektriciteitstransport.

Gemeenten konden meerdere fasen aanvinken. Per fase is uitgevraagd of er inwonerparticipatie heeft plaatsgevonden, wie dit heeft georganiseerd en of de inbreng van burgers is meegenomen in het besluit.

Door de complexiteit van de vragenlijst, er is voor het gebruiksgemak veel gebruik gemaakt van routing. Het aantal vragen dat werd gesteld aan een gemeente was afhankelijk van de hoeveelheid fasen waarvan een gemeente heeft aangegeven in afgelopen jaar mee bezig te zijn geweest, en of daarbij inwonerparticipatie was georganiseerd. Bij de projectontwikkeling van windenergie, zonne-energie en infrastructuur voor elektriciteitstransport kregen gemeenten de mogelijkheid om informatie te geven over maximaal drie projecten. Er is gekozen om het bij maximaal drie projecten te houden, omdat anders de vragenlijst te lang werd.

In Bijlage 1 staat de complete vragenlijst.

2.3 Procedure & Respons

RES-regio's hebben via de regiocoördinatoren hun gemeenten benaderd om zich aan te melden voor de deelnamelijst van TNO. Om het belang van de vragenlijst uit te leggen heeft TNO gepresenteerd op de dag voor regiocoördinatoren. Door het samenstellen van de lijst kon TNO de vragenlijst en inloggegevens direct naar de deelnemende gemeenten sturen en gericht herinneringen sturen. Vanwege representativiteit zijn extra inspanningen geleverd om grote gemeenten te werven. Er hebben zich 108 gemeenten aangemeld voor de verzendlijst.

De online vragenlijst stond van 22 mei tot en met 30 juni 2022 open voor invulling, 20 juni werd een herinnering gestuurd. Daarnaast zijn na 20 juni nog gemeenten gebeld. Vanwege de achterblijvende respons zijn ontbrekende gemeenten 13 juli nogmaals gemaïld met een deadline van 28 juli. Eén gemeente mailde met de boodschap dat zij geen zonne- of windparking op de planning hebben staan en daarom niet deelnemen en een gemeente mailde dat de medewerkers die die afgelopen jaar met inwonerparticipatie bezig waren inmiddels elders werkten en dat het daarom te veel werk zou zijn alle vragen in te vullen. Een gemeente heeft zich afgemeld voor de verzendlijst.

Er hebben 76 van de 345 gemeenten deelgenomen aan het onderzoek. Deze gemeenten komen uit 26 van de 30 RES-regio's. De representativiteit van de steekproef staat beschreven in Hoofdstuk 3.2 Beschrijving van de steekproef. Van deze 76 gemeenten missen we echter af en toe data bij een aantal vragen. Dat komt ten eerste omdat niet alle vragen voor elke gemeente relevant waren. Ten tweede was het niet verplicht om alle vragen te beantwoorden (met name de open vragen), waardoor gemeenten bij een aantal vragen geen antwoord hebben gegeven.

2.4 Data-analyse

De kwantitatieve data zijn geanalyseerd met R Studio (dit is open-source software voor data analyse). De open antwoorden zijn handmatig geanalyseerd.

De met de vragenlijst opgehaalde data is met R gekoppeld aan CBS-data om informatie over inwonersaantallen en omgevingsadressen dichtheid (i.e., stedelijkheid) toe te voegen. Dit hebben we gedaan om de representativiteit van de deelgenomen gemeenten te controleren.

Ook hebben we de CBS data gebruikt om een dwarsdoorsnede te maken bij de vragen over het aantal beschikbare fte's voor het organiseren van inwonerparticipatie. Op deze manier konden we een vergelijking maken tussen gemeenten op basis van inwoneraantallen (tot 20.000 inwoners vs. 20.000 tot 50.000 inwoners vs. 50.000 inwoners of meer). We hebben de indeling van vorig jaar aangehouden. Ook dit jaar moesten we CBS categorieën samenvoegen omdat het aantal gemeenten (n) anders te laag was per groep. Ondanks het samenvoegen zijn de groepen klein, dus we moeten voorzichtig zijn met het trekken van conclusies over deze groepen.

We hebben de grootte van de gemeenten meegenomen, omdat dit in het vorige jaar invloed leek te hebben op het aantal beschikbare fte's. Grotere gemeenten hebben immers vaak meer budget, maar hebben ook meer bewoners te bedienen. De mate van stedelijkheid hebben we dit jaar niet meegenomen omdat we in de vorige editie geen andere type verschillen zagen dan die al werden verklaard door het inwoneraantal.

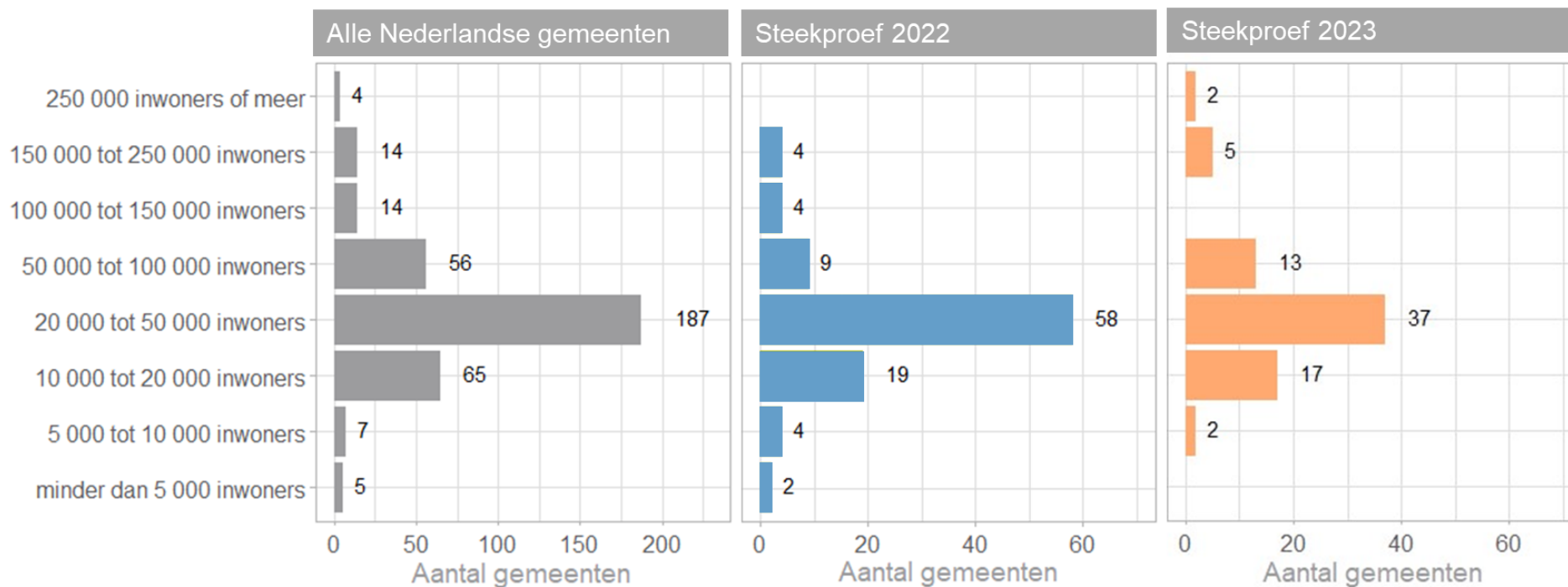
3 Resultaten – beschrijving steekproef

3.1 Natuurlijke uitval van de steekproef

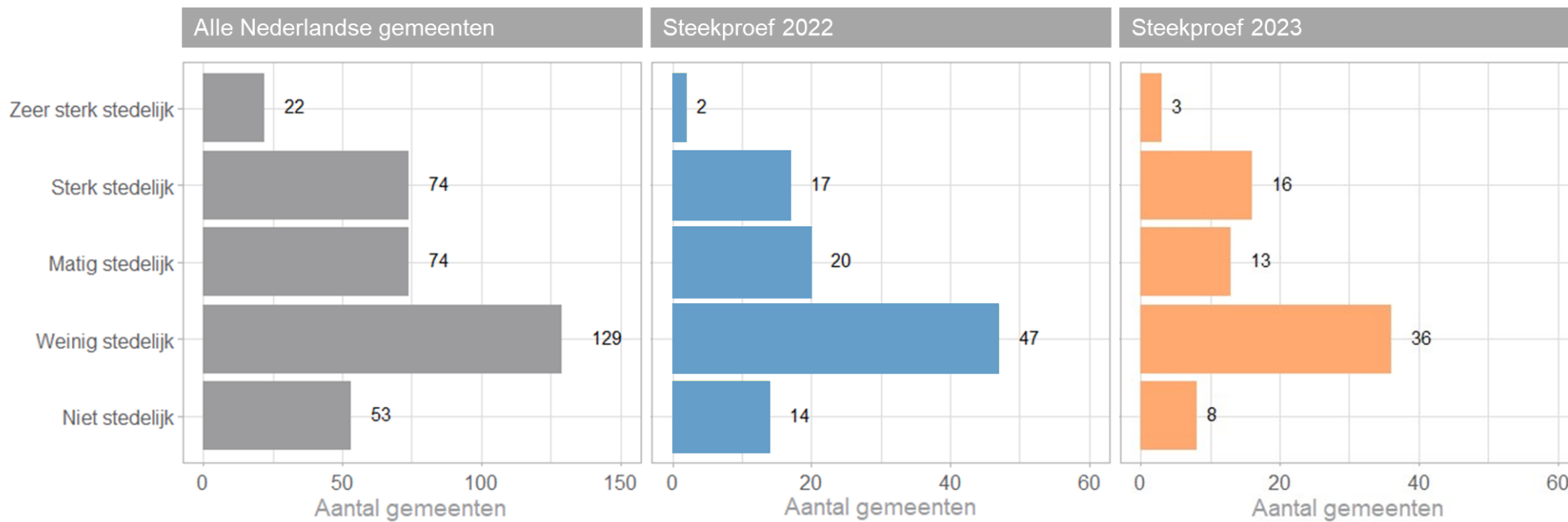
In totaal hebben 76 gemeenten deelgenomen aan het onderzoek en de vragenlijst afgerond. Een aantal vragen waren echter niet verplicht waardoor het af en toe voorkomt dat niet alle gemeenten een vraag hebben beantwoord. Ook waren niet alle vragen relevant voor elke gemeente, wat heeft gezorgd voor natuurlijke uitval. Bij alle grafieken is in de grafiek of in het onderschrift weergegeven hoeveel gemeenten de vragen hebben beantwoord.

3.2 Beschrijving van de steekproef

De 76 gemeenten die deelnamen aan het onderzoek vertegenwoordigden 26 van de in totaal 31 RES regio's. De missende regio's waren verspreid over het land. [Figuur 3.1](#) en [Figuur 3.2](#) laten de verdeling van gemeenten op basis van inwoneraantal en de mate van stedelijkheid zien. We laten de verdeling zien zoals deze geldt voor alle gemeenten in Nederland, de steekproef van vorig jaar en de huidige steekproef. Op basis van deze kenmerken lijkt deze steekproef representatief. Dit keer hebben twee van de vier grootste gemeenten van Nederland ook deelgenomen aan het onderzoek.

Figuur 3.1: Kenmerken steekproef 2022 vs. steekproef 2023 vs. Nederlandse populatie: het inwonersaantal

Figuur 3.2: Kenmerken steekproef 2022 vs. steekproef 2023 vs. Nederlandse populatie: de mate van stedelijkheid

3.3 Functietitel van onderzoeksdeelnemers

De vragenlijst is het meest ingevuld door beleidsmedewerker als functietitel en duurzaamheid als onderwerp in de functietitel

Aan de deelnemers van het onderzoek hebben we gevraagd welke functie zij bekleden bij de gemeente. In [Tabel 3.1](#) staat uiteengezet welke type functies werden genoemd. In [Tabel 3.2](#) staan de onderwerpen die zij daarbij benoemen. Dus stel een deelnemer heeft ingevuld Beleidsmedewerker Duurzaamheid, dan staat 'Beleidsmaker' in [Tabel 3.1](#) en 'Duurzaamheid' in [Tabel 3.2](#).

Tabel 3.1: Functietitels van onderzoeksdeelnemers

Functietitel	Aantal keer genoemd
Beleidsmedewerker	25
Beleidsadviseur	18
Adviseur	13
Procesmanager/(proces)regisseur	10
Programmamanager of leider	8
Projectleider of manager	8
Communicatieadviseur of medewerker	4
Medewerker	3
Uitvoering	2
Trainee	1
Coördinator	1

Tabel 3.2: Onderwerp van functietitels van onderzoeksdeelnemers

Functietitel Onderwerp	Aantal keer genoemd
Duurzaamheid	40
Energie(transitie)	26
Ruimtelijke plannen/ ruimtelijke ordening / gebiedsontwikkeling	5
Grootschalige opwek / duurzame opwek / wind	4
Milieu	3
Communicatie	3
Leefomgeving	2
Klimaat	2
Circulariteit	1
Participatie	1
Regionale Energie- en Klimaatstrategie	1

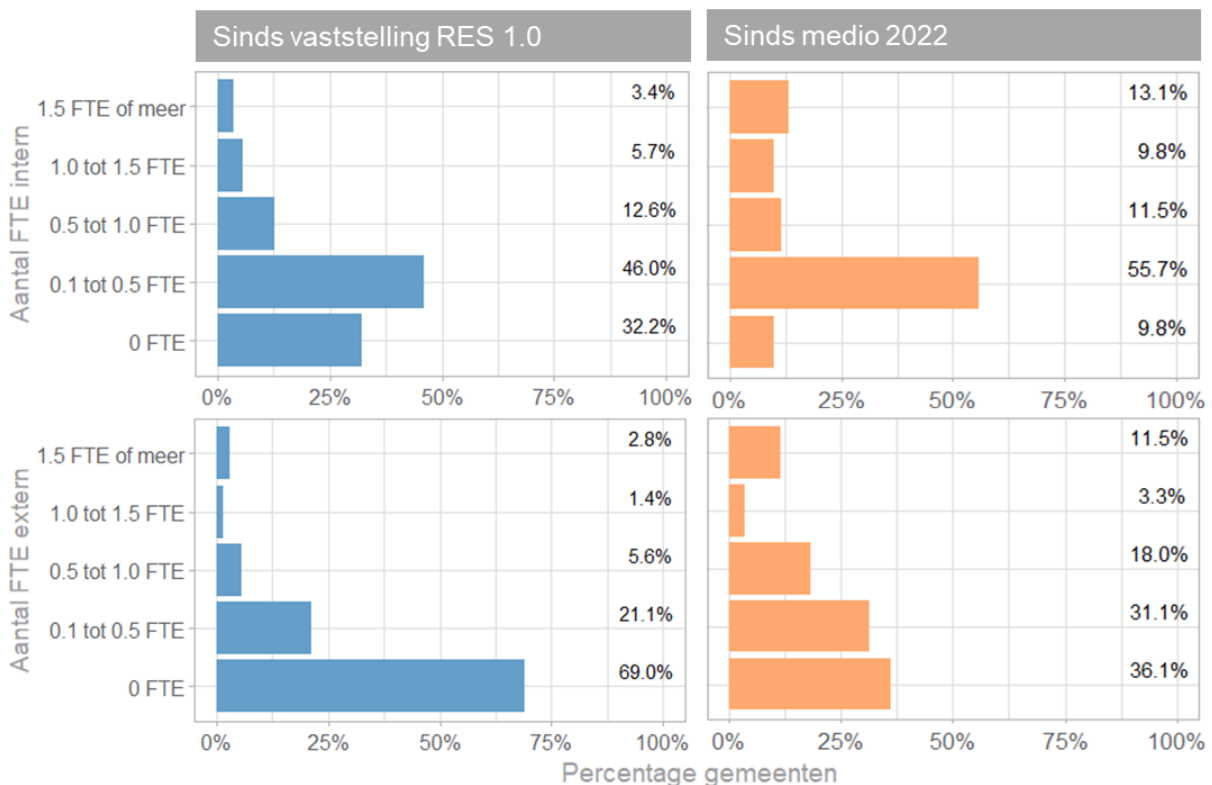
Opvallend is dat slechts één invuller specifiek werkzaam is op het onderwerp participatie.

4 Resultaten - behoeften

4.1 Het aantal fte beschikbaar voor het organiseren van inwonerparticipatie

Gemeenten hebben zowel intern als extern meer capaciteit voor inwonerparticipatie dan een jaar geleden

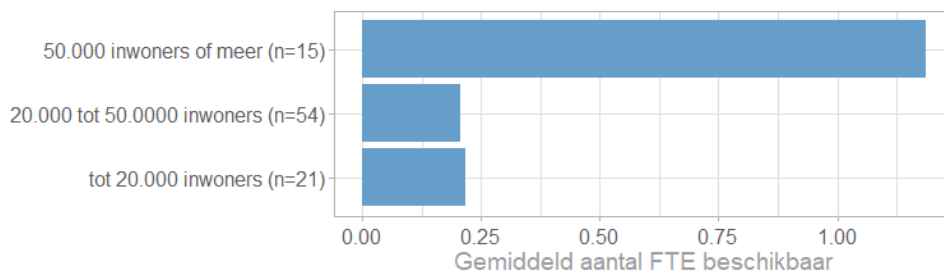
Ondanks dat we voorzichtig moeten zijn met het vergelijken van de steekproef van vorig jaar met dit jaar (we hebben immers niet exact dezelfde gemeente bevroegd en de steekproefgrootte is anders), lijken de cijfers te suggereren dat er bij de huidige meting (2023) meer fte beschikbaar is om inwonerparticipatie te organiseren dan de steekproef die we in 2022 hebben bevroegd. Het aandeel gemeentes dat 0 fte beschikbaar heeft, is bij de huidige meting een stuk kleiner dan de meting van vorig jaar. Het aandeel gemeentes dat meer dan 0.5 fte beschikbaar heeft is dit jaar procentueel groter dan vorig jaar. Het lijkt er dus op te duiden dat zowel intern als extern gemeentes meer capaciteit hebben voor de organisatie van inwonerparticipatie.

Figuur 4.1: FTE intern: “Hoeveel fte is er binnen de gemeenteorganisatie beschikbaar voor inwonerparticipatie voor de energietransitie (wind en zon)?” FTE extern: “Hoeveel fte is er ingehuurd van buiten de gemeenteorganisatie voor inwonerparticipatie voor de energietransitie (wind en zon)?” (Meting 2022 n=87 gemeenten; Meting 2023 n=61 gemeenten)

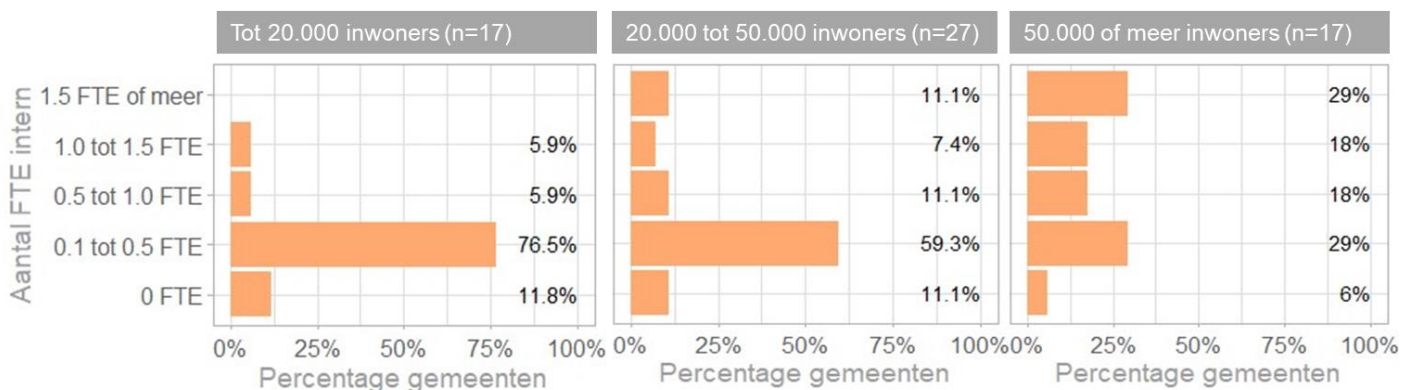
Vier gemeenten hebben zowel bij de intern beschikbare fte als ingehuurde fte 0 ingevuld. Aan deze gemeenten hebben we via een open vraag bevestigd hoe zij de inwonerparticipatie zonder beschikbare fte organiseren. Eén gemeente geeft aan dat het in de vrije tijd gebeurt en één gemeente geeft aan dat inwonerparticipatie incidenteel georganiseerd wordt. De andere twee gemeenten hebben waarschijnlijk een foutje gemaakt bij het invullen, want één vult in ‘niet van toepassing’ en de ander ‘inhuur’.

Tijdens de eerste editie van het Periodiek Overzicht Inwonerparticipatie hebben we de antwoorden afgezet tegen de grootte van de gemeente (op basis van het inwoneraantal) (zie [Figuur 3.1](#)). Toen bleek dat grotere gemeenten meer fte beschikbaar (interne + ingehuurde fte) hebben om inwonerparticipatie te organiseren.

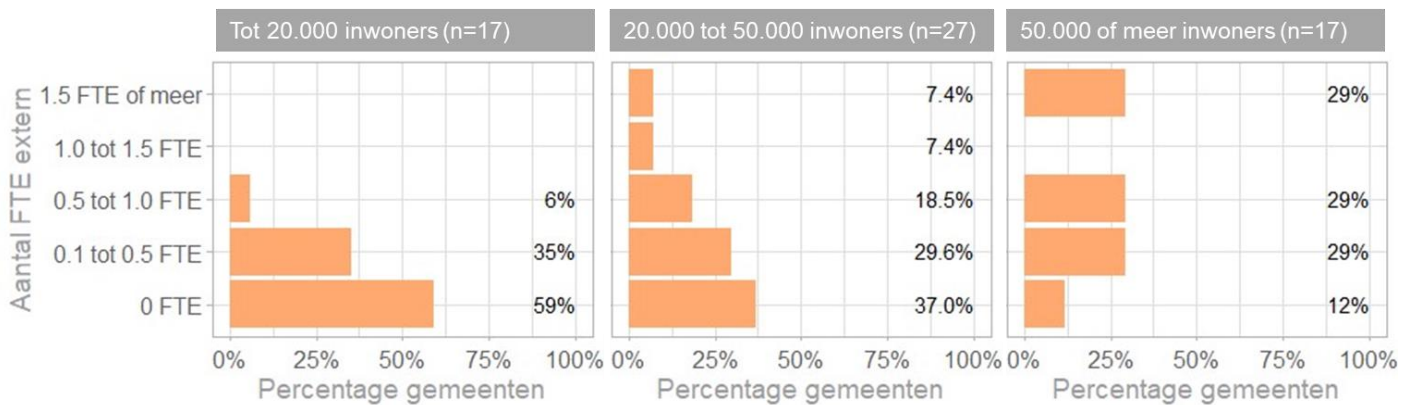

Figuur 4.2: Meting 2022 - Het gemiddeld aantal fte's beschikbaar voor het organiseren van inwonerparticipatie (wind en zonne-energie) uitgesplitst naar grootte van de gemeente (n=90 gemeenten)

Ook deze keer hebben we antwoorden uitgesplitst naar grootte van de gemeente. In de vernieuwde vragenlijst gebruikten we echter een andere manier van uitvragen. Tijdens het meetmoment in 2022 kon deze vraag beantwoord worden met behulp van een open tekstveld. Dat zorgde echter voor wat verwarring bij het juist formuleren van het aantal fte. Daarom hebben we deze keer de vraag aan de hand van antwoordcategorieën uitgevraagd. Daardoor konden we deze keer het aantal fte niet bij elkaar optellen en dus ook geen gemiddeld aantal fte berekenen. [Figuur 4.3](#) en [Figuur 4.4](#) voorzien daarom van een andere weergave van de data. Ondanks dat de steekproefgrootte bij de kleinste gemeenten (tot 20.000 inwoners) en de grootste (50.000 inwoners of meer) klein is, lijken we opnieuw het beeld te zien dat grotere gemeenten meer fte beschikbaar hebben voor het organiseren van de participatie, zowel intern als extern met ingehuurde krachten.

Figuur 4.3: Meting 2023 - FTE intern: “Hoeveel fte is er binnen de gemeenteorganisatie beschikbaar voor inwonerparticipatie voor de energietransitie (wind en zon)?” uitgesplitst naar grootte van de gemeente (n=61 gemeenten)

Figuur 4.4: Meting 2023 - FTE extern: “Hoeveel fte is er ingehuurd van buiten de gemeenteorganisatie voor inwonerparticipatie voor de energietransitie (wind en zon)?” uitgesplitst naar grootte van de gemeente (n=61 gemeenten)

4.2 Ervaren effectiviteit van inwonerparticipatie

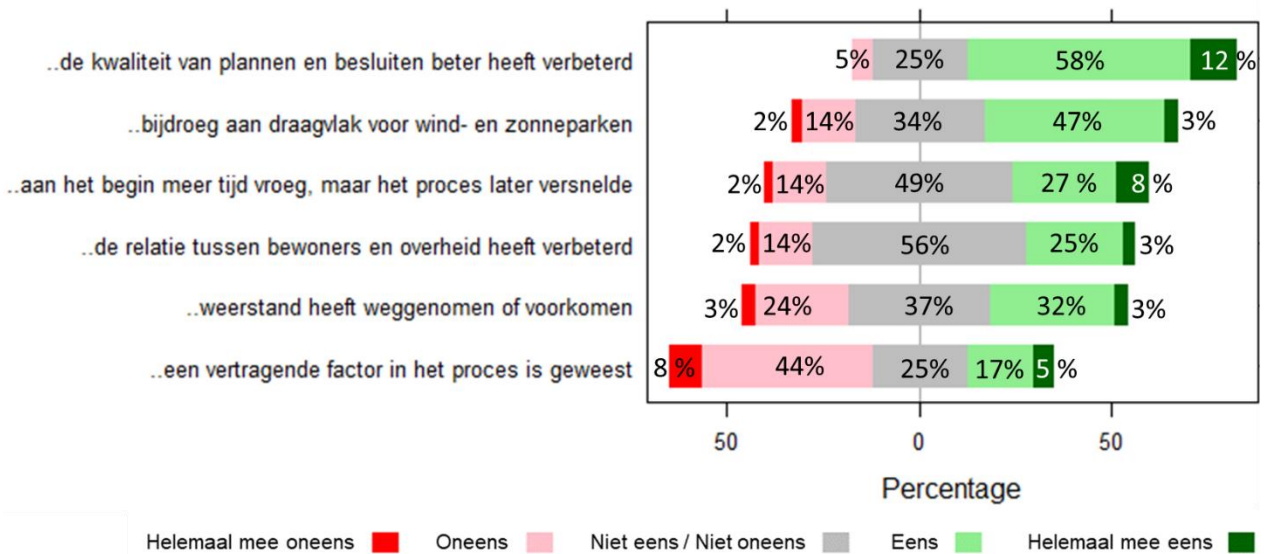
Gemeenten hebben de ervaring dat inwonerparticipatie de kwaliteit van plannen verbetert maar weerstand niet altijd wegneemt

We hebben dit jaar aan gemeenten gevraagd in hoeverre ze inwonerparticipatie als effectief beschouwen aan de hand van zes stellingen. De resultaten staan in [Figuur 4.5](#). Niet alle gemeenten hebben deze stellingen beoordeeld: 17 van de 76 gemeenten hebben aangegeven dat ze geen ervaring hebben met inwonerparticipatie, waardoor deze stellingen niet aan hen zijn voorgelegd. Hierdoor blijven er 59 gemeenten over die de stellingen wel hebben beoordeeld. Opvallend is dat alsnog steeds een kwart tot de helft van de gemeenten “niet eens / niet oneens” invulde. De meeste gemeenten (70%) zijn ervan overtuigd dat de kwaliteit van plannen en besluiten wordt verbeterd door inwonerparticipatie. Ook wordt het gezien als iets wat bijdraagt aan het draagvlak voor wind- en zonneparken (50%). Een nadelig effect is de vertragende factor die door de helft van de gemeenten wordt ervaren (52%).

Gemeenten verschillen van mening over of participatie weerstand wegneemt: ongeveer een derde denkt van niet, een derde is neutraal en een derde is het er mee eens. Hetzelfde geldt voor de relatie tussen bewoner en overheid; het grootste deel van de gemeente is het er niet mee eens of oneens. Dit geldt ook voor de stelling dat procesparticipatie aan het begin meer tijd vraagt, maar het proces later versnelde.

De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie...

Figuur 4.5: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: ‘In hoeverre gelden de volgende stellingen voor uw gemeente?’ (n=59)

Om te achterhalen waar deze verschillen vandaan komen, hebben we per stelling ook gevraagd om een toelichting van het antwoord. Er hebben 54 gemeenten een toelichting gegeven.

Gemeenten zijn van mening dat plannen beter worden door inwonerparticipatie

De antwoorden op de stelling “De algemene ervaring in mijn gemeente is dat de kwaliteit van plannen en besluiten beter zijn geworden door inwonerparticipatie”, werden als volgt uitgelegd:

Er kozen 41 gemeenten voor ‘Helemaal mee eens’ of ‘Eens’ en 32 gemeenten gaven een toelichting. Wat vooral naar voren komt in de toelichtingen is dat door de inbreng van lokale kennis er keuzes gemaakt kunnen worden die beter passen in de omgeving. Citaten die dit illustreren: *“9 van de 10 keer komen inwoners met inzichten die we vooraf niet hadden. Plannen worden daar kwalitatief beter van (al worden ze ook vaak duurder)”* en *“Je kan de belangen van de inwoners beter meenemen in de plannen. Daar wordt het plan als geheel beter van.”*

‘Niet eens / niet oneens’ werd gekozen door 15 gemeenten en door acht gemeenten toegelicht. Drie gemeenten gaven aan dat het voor het ene project wel geldt en voor het andere project niet. De andere gemeenten antwoordden: *“Dat moeten we nog ondervinden”* (1x); *“Plannen zijn gedragen en daardoor beter voor de groep die je bereikt, maar je bereikt ook een grote groep niet. En daarnaast hebben ook externe factoren invloed op de kwaliteit van de plannen”* (1x); *“Omgevingsdialogen zijn vooral van informatieve aard geweest en hebben niet echt geleid tot bijstelling van de plannen”* (1x); *“Niet zo zeer de kwaliteit van plannen en besluiten, maar van de omgevingsdialogen die voorafgaan.”*(1x) .

Drie gemeenten kozen voor ‘Helemaal oneens’ of ‘Oneens’ waarbij twee gemeenten aangeven dat inwoners het project vormgeven vanuit hun belang en niet vanuit het algemeen belang. En één gemeente zegt: het blijft compromissen sluiten.

Gemeenten zijn van mening dat inwonerparticipatie vooral voor meer begrip zorgt

Bij de stelling *“De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie bijdroeg aan draagvlak voor wind- en zonneparken”* werd als volgt toegelicht.

Dertig gemeenten kozen voor ‘Helemaal mee eens’ of ‘Eens’, waarvan 17 gemeenten een toelichting gaven die samengevat kan worden als dat participatie het begrip onder bewoners verhoogd heeft. Eén gemeente verwoordt het aldus:

“Het heeft de noodzaak nog meer duidelijk gemaakt. Ook heeft het ervoor gezorgd dat het zichtbaar wordt dat niemand dit graag in zijn achtertuin heeft liggen, maar we moeten toch ergens een plek zien te vinden. Door met elkaar in gesprek te gaan, staat nog steeds niet iedereen erom te springen, maar is wel bijna iedereen het eens dat er iets moet gebeuren.”

De andere antwoorden waren van gelijke strekking. Hierbij wordt door twee gemeenten een onderscheid gemaakt tussen draagvlak en ‘begrip en acceptatie’.

‘Niet eens / niet oneens’ werd door 20 gemeenten gekozen waarvan 15 antwoorden waren voorzien van een toelichting. Uit de antwoorden komt naar voren dat het niet zozeer bijdraagt aan draagvlak maar wel aan acceptatie en begrip: *“Draagvlak is een begrip uit de oude doos wat ons betreft. Als je een participatietraject doet met als reden 'draagvlak te creëren' heb je vele kansen gemist is onze mening.”* en *“Draagvlak is niet het streven/doel van onze participatieprocessen. Dat is lokale kennis meenemen in besluitvorming en, als het lukt, acceptatie van het project vergroten. Het lukt niet altijd om de wensen van bewoners mee te nemen, waardoor de weerstand blijft/het draagvlak niet toeneemt.”* Daarnaast geeft één gemeente aan dat ze bij zonne-energie positieve resultaten zien, maar dat het bij windenergie erg wisselend is.

Vier van de negen gemeenten gaf een toelichting bij de keuze ‘Helemaal mee oneens’ of ‘Oneens’. Hierbij wordt aangegeven dat inwonerparticipatie geen garantie geeft op draagvlak. Of zelfs *“Ze ervaren inwonersparticipatie als doekje voor het bloeden. Ze krijgen wat spiegeltjes en kraaltjes toegeworpen waar ze niet veel aan hebben in relatie tot de overlast die ze ervaren”*.

Gemeenten zeggen dat inwonerparticipatie niet persé voor versnelling of vertraging zorgt

Bij de stelling *“De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie aan het begin meer tijd vroeg, maar het proces later versnelde”*, werd de volgende toelichting gegeven:

Van de gemeenten die kozen voor ‘Helemaal mee eens’ of ‘Eens’ (21) geven 15 gemeenten een toelichting. Hierbij wordt genoemd ‘snellere besluitvorming of afronden van vergunningen’ (3x) en ‘meer acceptatie/draagvlak’ (7x). Daarnaast werd er nog genoemd:

- *“Voordat je iedereen die betrokken wil zijn gevonden hebt duurt even. Als iedereen eenmaal op de trein zit praat het veel makkelijker”* (1x) ;
- *“Het is zo dat de inwonersparticipatie in het begin meer tijd vroeg, maar je diende er toch gedurende het gehele proces veel tijd aan te besteden. Later werd het wel minder, maar er bleef inzet nodig.”* (1x) ;
- *“Ik denk dat het voor een grote groep genoeg is om geïnformeerd te worden, als je dat op tijd doet dan neemt het voor de grootste groep een hoop vragen weg.”* (1x)

Van de gemeenten die ‘Niet eens / niet oneens’ (29) hadden gekozen geven 20 gemeenten een toelichting. Hierbij komen de volgende antwoorden terug: ‘Lastig te bepalen of moet nog blijken’ (8x); ‘Versnelling van het proces is niet het doel van participatie’ (5x); ‘Wisselend’ (4x); *“Uiteindelijk eindigde de procedure toch bij de RvS”* (1x) ; *“Er blijven vaak mensen tegen*

en dat kan even vertragend zijn" (1x); "Locaties waren blijkbaar niet echt spannend voor de omgeving" (1x).

'Helemaal mee oneens' of 'Oneens' werd gekozen door 9 gemeenten, waarvan acht gemeenten een toelichting gaven, namelijk: 'Participatie heeft wellicht geleid tot meer zienswijzen (= vertraging) of meer vragen per mail (= tijdsintensief)' (3x); 'Heeft heel veel tijd gekost' (2x); *"Goede inwonersparticipatie vraagt heel veel tijd in het voortraject. De uiteindelijke vergunningprocedure loopt er niet sneller door. Daar zitten gewoon bepaalde termijnen aan vast."* (1x); *"De inwonerparticipatie volgde de ontwikkeling van het project"* (1x).

Gemeenten zeggen dat burgers het waarderen dat er naar hen geluisterd wordt, dat de relatie tussen bewoners en overheid in ieder geval niet slechter wordt door participatie, of dat het geen invloed had

De toelichting bij de stelling *"De algemene ervaring in mijn gemeente is dat de relatie tussen bewoners en overheid beter is geworden door inwonerparticipatie"* was als volgt:

'Helemaal eens' of 'Eens' werd gekozen door 17 gemeenten, waarvan 13 een toelichting gaven. Wat vooral naar voren komt is dat inwoners het waarderen dat er naar ze geluisterd wordt en met de signalen/grievens ook iets wordt gedaan. Dit wordt goed omschreven met de volgende citaten:

- *"Door in gesprek te blijven, wordt de relatie beter ook al zijn we het niet altijd met elkaar eens."*
- *"Het is niet zozeer dat de relatie tussen inwoners en overheid beter wordt, maar er is wel meer begrip voor elkaars rol. Daarbij is het wel belangrijk dat er wel besluiten worden genomen en die niet worden uitgesteld."*

'Niet eens / niet oneens' werd gekozen door 33 gemeenten waarvan 20 een toelichting gaven, namelijk: 'Wisselend (afhankelijk van project, afhankelijk van participerende inwoners (voor- of tegenstanders)' (6x); 'Het is nog te vroeg om dat te kunnen zeggen' (3x); 'Misschien heeft het niet perse geleid tot verbetering, maar als er geen participatie was geweest was de relatie verslechterd' (4x); 'dit geldt alleen als de overheid haar afspraken nakomt' (2x), *"Dit geldt alleen als de rollen duidelijk zijn"* (1x); *"Participatie ligt bij initiatiefnemers en wij toetsen of dat volgens de kaders gebeurt"* (1x); *"In algemene zin is er een smalle basis van vertrouwen van inwoners richting overheid. Bij een zon-/windinitiatief start je al met achterstand (want niemand wil ze, en men voelt zich altijd overvallen), en is het hard werken vanaf dag één aan het opbouwen van vertrouwen. We zijn al tevreden als aan het eind van een traject we een neutrale houding bij inwoners weten te bereiken"* (1x); *"Het vertrouwen komt te voet en gaat te paard. Veelal wordt het vertrouwen gekoppeld aan het onderwerp/ambtenaar/afdeling maar blijft de rest van overheid nog steeds onbetrouwbaar. Overheid is een "veelkoppig" monster."* (1x)

Acht van de negen gemeenten gaven een toelichting bij 'Helemaal mee oneens' of 'Oneens'. Twee gemeenten geven aan dat een deel van de inwoners ongelukkig blijft met de keuzes en twee gemeenten geven aan dat het geen invloed had op de relatie. Eén van de gemeenten geeft aan slechts aan één project te hebben gewerkt.

Verder zien we nog de reacties:

- *"Relatie overheid-inwoner wordt gevormd door landelijke overheid, niet door de lokale"* (1x);
- *"Door beleid vast te stellen waarmee wind- en zonprojecten mogelijk zijn staan we al met 0-1 achter. Bovendien bieden we weliswaar een plek aan de dialoogtafel, maar dit vraagt een flinke investering van inwoners waar ze geen rekening mee*

hebben gehouden, en wat ook onbetaalde uren zijn. Dit draagt vooral bij aan de weerstand." (1x) ;

- "Voor windprojecten geldt dat er juist een slechtere relatie is ontstaan omdat bewoners die ontevreden waren over participatie, veel media aandacht hebben gekregen en er een sterker beeld van een onbetrouwbare overheid is ontstaan. Bij zonneprojecten is dit minder aan de hand, maar zijn we niet eens en niet oneens". (1x).

Er zal altijd weerstand zijn volgens gemeenten

Bij de stelling "De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerp participatie weerstand heeft weggenomen of voorkomen" werd de volgende uitleg gegeven:

Van de gemeenten (21) die kozen voor 'Helemaal mee eens' of 'Eens' met de stelling geven er drie geen toelichting. De andere 18 geven in verschillende bewoordingen aan dat vroegtijdige participatie zorgt voor draagvlak en (veel) weerstand heeft weggenomen waarbij tevens door een aantal de kanttekening wordt gemaakt dat je "nooit iedereen tevreden krijgt".

Van de 22 gemeenten die 'Niet eens/ niet oneens' hadden gekozen geven 21 een toelichting. De strekking 'dat er altijd weerstand zal zijn bij sommige mensen' wordt door een paar van deze toelichtingen goed weergegeven:

- "Er blijft een groep mensen die liever geen windmolen of zonnepark wil, dat leidt ondanks participatie en draagvlaktoename tot zienswijzen¹ bij de vergunningverlening. We kunnen met participatie geen 100% tevredenheidsscore bereiken, dat is een utopie."
- "Participatie heeft geleid tot meer begrip voor de opgave. Maar voorstanders zijn voorstanders gebleven, tegenstanders zijn tegenstanders gebleven."
- "Bij sommige bewoners zal meer acceptatie en begrip zijn ontstaan, maar door participatie hebben tegenstanders ook mogelijkheden en tijd gekregen om oppositie te mobiliseren."
- "We hebben dit sowieso niet gemeten. Weerstand is er altijd wel, de mensen die tegen zijn laten van zich horen. De ervaring van de gemeente is dat het de weerstand niét heeft weggenomen, de ervaring van de ontwikkelaars zal zijn dat de participatie wel geholpen zal hebben."

'Helemaal mee oneens' of 'Oneens' is gekozen door 16 gemeenten, hiervan hebben 15 een toelichting gegeven die goed wordt samengevat met de volgende quotes en onderstrepen dat weerstand niet afneemt maar zelfs toe kan nemen:

- "Bij een project heeft inwonersparticipatie ertoe geleid dat er zeer veel weerstand is ontstaan".
- "Bewoners beseffen ook dat het dubbel is. Als je bijdraagt aan een goed proces, wordt de kans op realisatie groter. Terwijl je het in feite niet wilt."
- "Inwoners die tegen de bouw van zonne- of windparken zijn, zijn grotendeels niet van gedachten te veranderen, onafhankelijk van hoe je ze betreft. Het enige wat je wel kan bereiken is tevredenheid over het gevoerde proces"
- "Wij hebben heel veel aan participatie gedaan (zowel proces- als financieel), maar vergeleken met zonne- en windprojecten uit het verleden is de weerstand eerder gegroeid dan afgenomen."

¹ Een zienswijze is een reactie op een ontwerpbesluit die een burger bij een bestuursorgaan (bijv. een gemeente) kan indienen in reactie op een vergunningsaanvraag.

Gemeenten vinden dat inwonerparticipatie er bij hoort, veel tijd kost, maar niet altijd vertraagd noch garantie geeft op draagvlak

De stelling *"De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie een vertragende factor in het proces is geweest"* werd als volgt toegelicht:

Van de 13 gemeenten die kozen voor 'Helemaal mee eens' of 'Eens', gaven 12 een toelichting. De algemene trend hier is dat het inderdaad vertraagd maar je doet het om een reden. Deze redenen worden goed omschreven met de volgende citaten:

- *"Alleen ga je sneller samen kom je verder. Dat geldt ook hier, alleen inwoners op hetzelfde niveau krijgen en het vertrouwen winnen kost meer tijd bij aanvang."* en *"Ja het is vertragend, want het kost tijd. Maar we doen het toch, omdat het een kwalitatief beter proces oplevert (informerend, uitvragend, transparant). In de hoop dat er een hogere mate van acceptatie volgt"*.
- *"Bewoners goed betrekken vraagt tijd. Je wil ze de tijd geven om op vlieghoogte te komen, zich niet overvallen te laten voelen en de tijd te geven na te denken over hun inbreng. Bewoners hebben daar meer tijd voor nodig dan bijvoorbeeld beleidsadviseurs. Ook is onze ervaring dat bewoners regelmatig zoeken naar manieren om het proces op te rekken of te vertragen, met als argument dat ze niet voldoende tijd hebben gehad."*

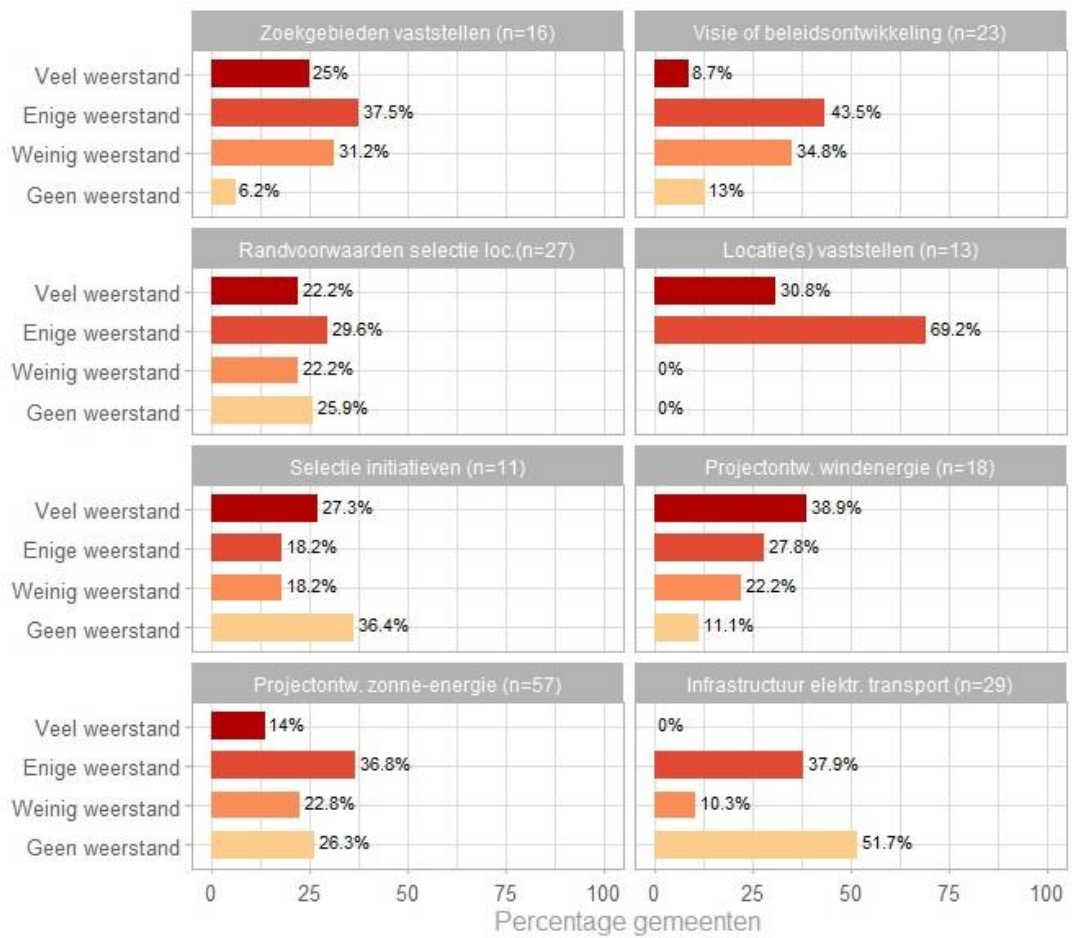
Van de 15 gemeenten die 'Niet eens / Niet oneens' hebben gekozen, hebben 10 een toelichting gegeven. Hier wordt vooral genoemd dat het hoort bij het proces. Ook wordt genoemd: *"Sowieso had weerstand geleid tot vertraging, met of zonder participatie"* (1x), *"moeilijk in te schatten"* (1x) en *"Bij wind veel tijd en inzet, bij zon ervaren we het niet als vertragend"* (1x).

'Helemaal mee oneens' of 'Oneens' werd gekozen door 31 gemeenten, waarvan 21 een toelichting gaven. Door zeven gemeenten wordt vermeld dat het juist ook veel gebracht heeft. Andere gemeenten (4) geven aan dat als je het proces goed inricht de inwonersparticipatie parallel kan lopen met andere processen en daardoor geen vertragende factor hoeft te zijn. Drie gemeenten geven aan dat ze juist vertraging hebben voorkomen. Nog vier gemeenten zien het nu eenmaal als onderdeel van het proces. Daarnaast zien we nog de citaten: *"Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder"* (1x) en *"Zoals gezegd liep bij één initiatief de inwonersparticipatie niet goed, maar we denken dat inwoners ook problemen hadden gehad als dit proces niet had plaatsgevonden. Ook dan zou er dus vertraging zijn geweest"* (1x).

4.3 Ervaren weerstand bij inwoners

Gemeenten ervaren de meeste weerstand bij het vaststellen van locaties en de projectontwikkeling van windparken

Ook is uitgevraagd in hoeverre gemeenten weerstand hebben ervaren bij de verschillende fasen. In [Figuur 4.6](#) is af te lezen dat bij de projectontwikkeling van windenergie de meeste weerstand is ervaren, in bijna 40% van de projecten ervoer men veel weerstand. De projectontwikkeling van infrastructuur voor het elektriciteitsnetwerk levert bij de gemeenten die bijdroegen aan dit onderzoek geen extreme weerstand op. Het vaststellen van locaties voor wind- en zonne-energie levert in alle gevallen enige weerstand op.

Figuur 4.6: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “In hoeverre was er weerstand vanuit inwoners bij deze fase?”

Weerstand uit zich vooral in zienswijzen, inspreken bij gemeenteraad, brieven en mails

Vervolgens hebben we aan gemeenten gevraagd die enige of veel weerstand hebben ervaren, hoe deze weerstand er uit zag (n=43). Hier werd veelal weerstand benoemd met betrekking tot de noemer 'NIMBY': ‘not in my backyard’ (10) of 'algemene weerstand' (8), naast 'aantasting van het landschap'. Een enkele keer wordt genoemd 'weinig vertrouwen in het proces', 'weinig vertrouwen in de overheid', 'zorgen om gezondheid' en 'zorgen om netcapaciteit'.

Die weerstand uitte zich vooral in het indienen van zienswijzen, inspreken bij de gemeenteraad, brieven, mails. Een online petitie werd één keer genoemd. Het boycotten van een raadsvergadering werd ook één keer genoemd. Verder wordt een enkele keer genoemd dat de weerstand groeit bij uitwerking, maar het tegenovergestelde komt ook voor: dat de weerstand afneemt bij uitwerking.

Daarna hebben we gevraagd hoe gemeenten om zijn gegaan met deze weerstand (n=43). Door zes gemeenten wordt een antwoord gegeven dat samen te vatten is als 'beargumenteren/uitleg geven'. Verreweg de meeste gemeenten geven hier een antwoord dat verder gaat dan dat en te kenmerken is als echt 'in gesprek gaan'. Soms is dat alleen 'in gesprek blijven' maar vaker is dat constructief samenwerken en waar mogelijk ook de plannen aanpassen.

Ook geeft een gemeente aan: "De gemeente en de corporaties werken nauw samen om te helpen bij weerstand", het is niet helemaal duidelijk wat zij dan concreet samen doen. Voor één gemeente was de manier om met deze weerstand om te gaan: "lijdzzaam".

4.4 Trots op participatieproces

Gemeenten zien echt luisteren en echt samen beslissen als succesfactor

We hebben aan gemeenten gevraagd op welk participatietraject ze trots zijn en waarom en wat de succesfactoren waren volgens hen.

Deze vraag is door 36 gemeenten beantwoord. Door 10 gemeenten is aangegeven dat het nog te vroeg is om daar iets over te zeggen of dat er op elk traject eigenlijk wel wat aan te merken is of dat het lastig is om daar een simpel antwoord op te geven.

Eén gemeente antwoord: "Alle trajecten, ook al zijn ze niet succesvol." Een andere gemeente geeft aan: "De trajecten werden vooral door ontwikkelaars georganiseerd dus dat reken ik de gemeente niet toe."

De andere gemeenten noemen vaak een specifiek project, gerelateerd aan de energietransitie, maar niet beperkt tot zon- en windparken, waar ze het meest trots op zijn. Zij noemen ook vaak een of meer succesfactoren. De succesfactoren gaan vooral over het creëren van vertrouwen door naar bewoners te luisteren, met hen te communiceren, hen te faciliteren en hun inbreng mee te nemen in besluiten.

Succesfactoren die genoemd zijn: wederzijds vertrouwen; vertrouwen tussen gemeente en ontwikkelaar; omwonenden, ontwikkelaar en grondeigenaar die elkaar iets gunnen; opbouwen van een band met inwoners; vanaf het begin betrekken van inwoners; het delen van alle meningen, inwoners op een gelijk kennisniveau brengen met ambtenaren en de ontwikkelaar; kennissessies; serieus nemen van weerstand; veel tijd en middelen voor participatie; beschikbaar stellen van procesbegeleiders aan inwoners; steeds terugkomen bij inwoners en aangeven wat er met hun inbreng gebeurt; en plannen daadwerkelijk aanpassen met inbreng van inwoners.

- (...) [succesfactoren zijn] *natuurversterking inclusief een invulling voor het GNN/GO netwerk; 1 agrariër die door de opbrengst familiebedrijf in buitenland kan voortzetten, 1 agrariër die kan extensiever naast/langs de zonnepanelen. Veel wensen ingewilligd en goede financiële compensatie voor de buurt. Succesfactoren: ontwikkelaar en gemeente kenden elkaar, korte lijntjes en vertrouwen in elkaars professionaliteit, al samengewerkt bij 6 zonneparken in Berkelland. De omwonenden hadden zich verenigd en zich laten vertegenwoordigen door 1 van hen in de onderhandelingen. Omwonenden, ontwikkelaar, en grondeigenaar gunden elkaar deze ontwikkeling. Deze gezamenlijkheid was ook nodig om overtuigend te zijn richting andere belanghebbenden zoals de provincie."*
- "Het traject rondom het vaststellen van de zoekgebieden. Veel inwoners bereikt. Naar ons idee zijn alle meningen gedeeld en ligt er een goed besluit."
- "Ik ben trots op het functioneren van de klankbordgroepen. Omdat het eerlijke, open, gesprekken zijn. Waarin inwoners en andere belanghebbenden zoveel mogelijk op een gelijk kennisniveau als de ambtenaren en de ontwikkelaar worden gebracht."
- "Windmolens [naam park]. 100% lokaal en door vrijwilligers."
- "Participatie over het zonnepark [naam park]. Daarin hebben we samengewerkt om tegelijkertijd ook tot het beleid te komen. Initiatiefnemers stonden daar voor open en hebben al gehandeld in de geest van dat beleid, zonder dat het was vastgesteld."

Dat was spannend, maar door het wederzijds vertrouwen is er een mooi en zorgvuldig proces doorlopen. Er was veel weerstand, maar die is serieus genomen en heeft ook een plek gekregen.”

- *“Het opbouwen van een band met inwoner die hard geraakt is door een grootschalig energietransitie project nadat hun leefgebied ernstig geraakt is, en hierdoor veel frustratie, verdriet en wantrouwen was. Door het benaderbaar zijn, langsgaan, verdiepen en opkomen voor deze inwoner is een vertrouwensband ontstaan.”*
- *“(…) De crux zit 'm in de intensiteit (veel verschillende momenten), mix van middelen en veel persoonlijke aandacht.”*
- *“Bij een zonnepark dat meerdere functies heeft, is vanaf het begin de buurtbewoners betrokken bij de planvorming. Uiteindelijk zijn er geen zienswijzen binnengekomen en helpt dat buurt nog steeds mee om het toegankelijk te houden en deels het onderhoud.”*
- *“Samen met een lokale energiecoöperatie en een Plaatselijk Belang hebben wij een aanbieding voor participatie in de vorm van een financiële bijdrage met een factor 3 kunnen verhogen. (achteraf blijkt dat overigens nog een "fooi).”*
- *“Geen enkel bezwaar in de procedure, door een goede samenwerking tussen gemeente en LECs [lokale energie coöperaties].”*
- *“Omgevingsdialog [naam locatie]. Succesfactoren waren dat het meerdere bijeenkomsten waren (6) met opeenvolgende thema's, inclusief een excursie naar een zonnepark en windpark, en dat vooraf de belofte is gedaan dat de inbreng echt in het beleid zou worden meegenomen.”*
- *“Het participatietraject [naam traject]. De succesfactoren waren steeds maar terugkomen bij de inwoners en duidelijke terugkoppeling van hun inbreng.”*
- *“Tot nu toe trots op de processen voor de zonnenvelden, hoewel er ook kritische punten bij te stellen zijn. Succesfactoren zijn de kennissessies en het beschikbaar stellen van de procesbegeleiders aan de bewoners.”*
- *“Lokaal eigendom geregeld in anterieure overeenkomst. Plannen daadwerkelijk aangepast op basis van input inwoners.”*

4.5 Knelpunten en successen bij het organiseren van inwonerparticipatie

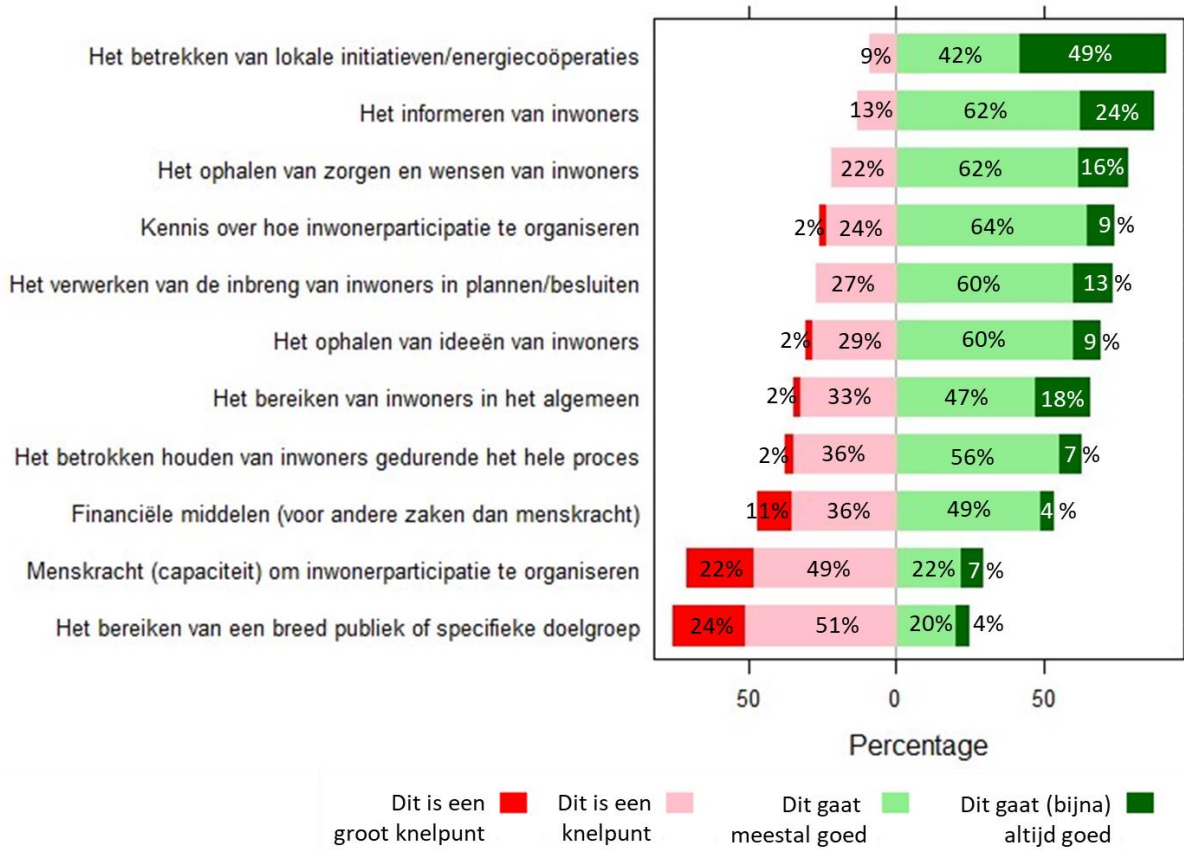
Gemeenten geven aan dat het betrekken van energiecoöperaties en het ophalen van zorgen en wensen goed gaat; capaciteit en het bereiken van een breed publiek zijn aandachtspunten

We hebben aan gemeenten gevraagd wat ze gemakkelijk af gaat bij het organiseren van de procesparticipatie en wat zij zien als knelpunten. In [Figuur 4.7](#) staan de aspecten die we hebben bevroegd. De lijst begint met de aspecten die door de meeste gemeenten als succesvol worden ervaren en eindigt met de aspecten die als knelpunt worden ervaren.

Deze lijst is vergelijkbaar met het onderzoek van vorig jaar: Ook toen stonden ‘het betrekken van lokale initiatieven’, ‘het informeren/bereiken van inwoners’ en ‘het ophalen van zorgen en wensen’ bovenaan. Het bereiken van specifieke doelgroepen, een tekort aan capaciteit (menskracht) en financiële middelen werden toen ook het vaakst aangemerkt als knelpunt.

Hoe ervaart de gemeente de volgende punten met betrekking tot inwonerparticipatie bij zonne- en windprojecten?

Figuur 4.7: Meting 2023 - Knelpunten en successen bij het organiseren van inwonerparticipatie (n=45), “niet van toepassing” is weggelaten”.

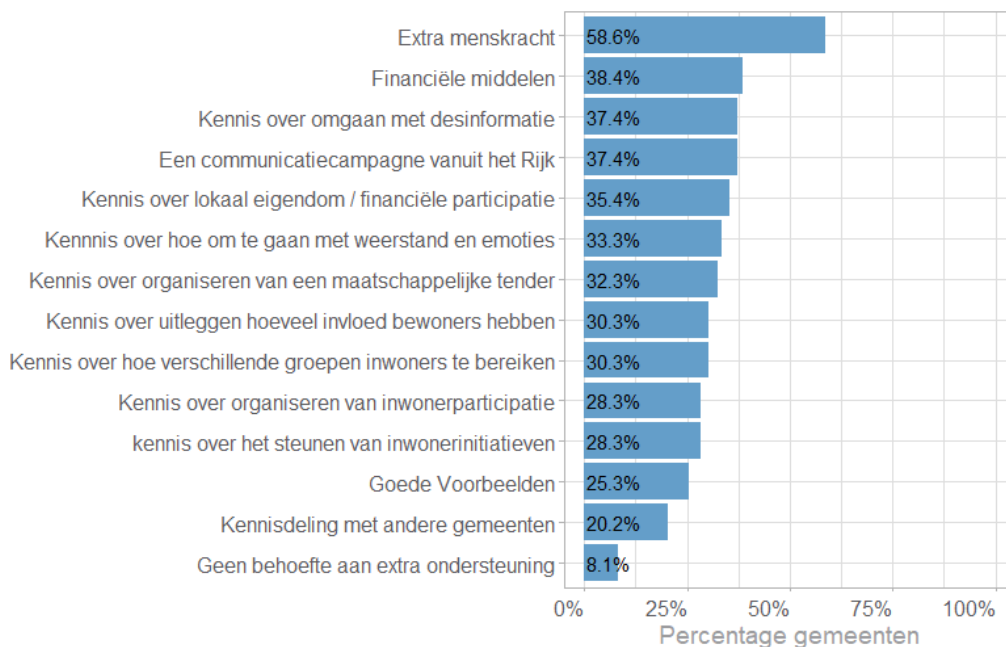
Bij de antwoordoptie ‘Het bereiken van een breed publiek of specifieke doelgroep’ kon men aan de hand van een tekstveld de doelgroep die moeilijk te bereiken was benoemen. Hier werd drie keer verwezen naar jongeren, één keer naar huurders, één keer naar drukke gezinnen, één keer naar “wappies” en één keer naar LTO.

Daarnaast konden gemeenten bij de antwoordoptie ‘Kennis over hoe inwonerparticipatie te organiseren’ ook verder uitweiden aan de hand van een open tekstveld. Hier werd door één gemeente als knelpunt ingevuld: “Kennis over het voldoende inbedden van het belang van participatie in de breedte van de eigen organisatie” en door een andere gemeente als wat meestal goed gaat: “Kennis is beschikbaar door ervaring, via medewerkerparticipatie of een extern participatie bureau”.

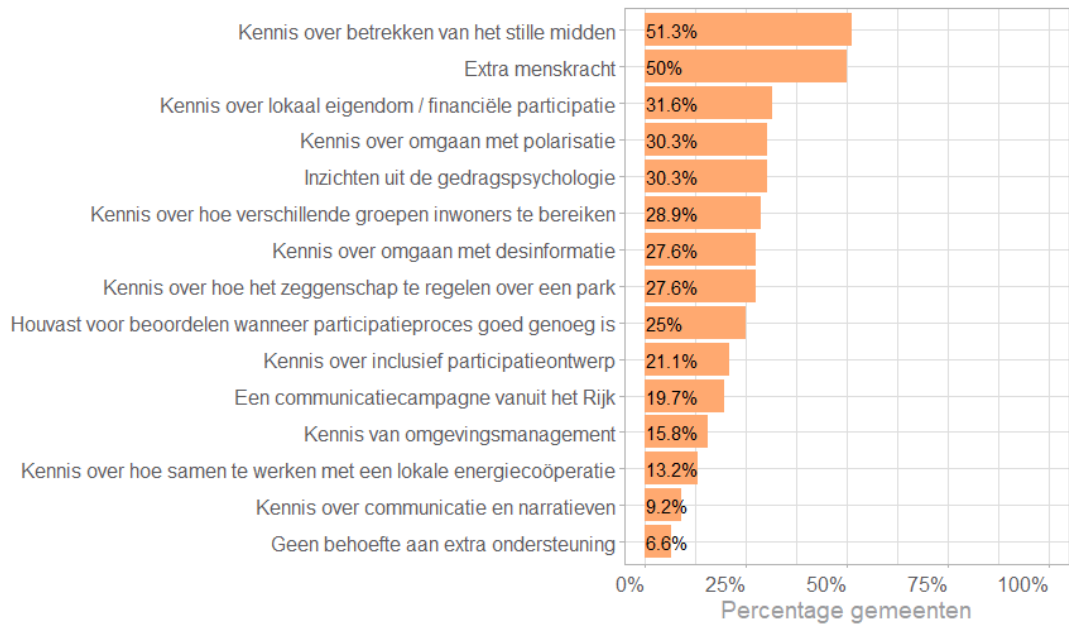
4.6 Ondersteuningsbehoeften vanuit de gemeenten

Gemeenten hebben nog steeds behoefte aan extra menskracht en behoefte aan kennis over het betrekken van het stille midden via een adviseur

In [Figuur 4.9](#) staan de ondersteuningsbehoeften van de gemeenten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. In [Figuur 4.8](#) staan de antwoorden van vorige jaar. Ten opzichte van vorig jaar hebben we (op basis van de open antwoorden van vorige jaar) een aantal antwoordcategorieën toegevoegd waardoor we de antwoorden niet een-op-een kunnen vergelijken. Wel valt op dat de extra toegevoegde categorie ‘kennis over het betrekken van het stille midden’ het vaakst wordt ingevuld. Zoals vorig jaar staat extra menskracht nog steeds hoog op de lijst. De behoefte aan een communicatiecampagne van het Rijk is wat gedaald op de lijst ten opzichte van vorig jaar, waarschijnlijk omdat er in de tussentijd een communicatiecampagne is gestart.

Figuur 4.8: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Aan welke ondersteuning zou deze gemeente behoefte hebben op het gebied van inwonerparticipatie? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n= 99 gemeenten)

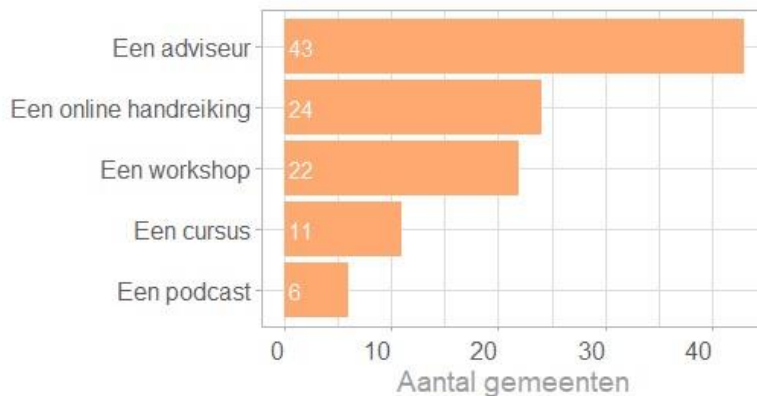
Figuur 4.9: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Aan welke ondersteuning zou deze gemeente behoefte hebben op het gebied van inwonerp participatie? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n= 76 gemeenten)

Gemeenten konden ook nog een andere behoefte invullen bij de optie ‘Anders, namelijk’. Drie gemeenten wijzen op de macht van en omgang met projectontwikkelaars:

- *"Het is heel lastig om participatie bij projectontwikkelaars af te dwingen. Zeker als je meer wilt doen dan het uitvoeren van obligaties"* (1x)
- *"Hoe het zo te regelen met een projectontwikkelaar dat het beleid ook wordt uitgevoerd zoals het bedoeld is. Dit in plaats van alles vast moeten leggen in kleine lettertjes, of hoe dit dan vast te leggen in de kleine lettertjes"* (1x)
- *"Er is kennis en capaciteit nodig om "sterke" onderhandelingspartner te kunnen zijn voor de grotere ontwikkelaars. Dwingende wetgeving zou helpen."* (1x)

Eén gemeente is specifiek opzoek naar informatie over hoe ze jongeren kunnen betrekken.

Vervolgens hebben we aan gemeenten gevraagd hoe zij deze ondersteuning het liefst willen ontvangen (zie Figuur 4.10). De meeste gemeenten hebben behoeften aan een adviseur (bijvoorbeeld vanuit een pool van participatie-adviseurs waar de gemeente gebruik van kan maken).

Figuur 4.10: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Hoe zou u deze ondersteuning willen ontvangen? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n= 56 gemeenten)

Bij de optie 'Anders, namelijk' gingen gemeenten vooral in op behoefte aan menskracht of gaven een toelichting bij hun antwoord:

- *"Voor een kleine gemeente is personele ondersteuning (in de uitvoering) onmisbaar." (1x);*
- *"Een adviseur die voor een paar jaar bij ons komt werken" (1x);*
- *"Hier heb ik geen zicht op" (1x);*
- *"Een combinatie van genoemde opties" (1x);*
- *"Duurzame opwek is/wordt een groot item. Hier is inzet/kennis voor nodig." (1x);*
- *"Reclame acties vanuit het Rijk over de nut en noodzaak van duurzame opwekking" (1x);*
- *"De werkgroep participatie bij de afdeling duurzaamheid stelt voor om een pool van participatie adviseurs aan te stellen die in dienst zijn bij de gemeente. Dus minder inhuur." (1x);*
- *"Middelen om iemand vast aan te stellen voor dit soort trajecten (met verbreding van andere ruimtelijke trajecten)" (1x).*

Daarnaast hebben we gevraagd welke vraag de gemeenten zouden willen stellen aan een inwonerparticipatie-expert. Deze vraag is 35 keer beantwoord. Hierbij hebben de antwoorden van gemeenten vaak te maken met het betrekken van inwoners. 'Hoe betrek je het stille midden?' is een vraag die door negen gemeenten werd ingevuld. Maar ook vragen als 'Hoe betrek je jongeren?' (1x); 'Hoe betrek je inwoners in een kern met een slechte sociale structuur?' (1x). Daarnaast bestonden er ook wat algemenere vragen als: 'Hoe kunnen we de burger beter betrekken bij de energie-opgave?' (3x). Een aantal andere vragen heeft betrekking op de relatie/communicatie met stakeholders:

- *"Wat is jouw ideale vorm van samenwerking met de gemeente?" (1x);*
- *"Hoe krijg ik een constructief gesprek" (1x);*
- *"Hoe zorgen we ervoor dat alle initiatieven begrijpelijk blijft voor inwoners, en deze verschillende initiatieven zo aan elkaar verbinden dat het voelt als één gezamenlijke gebiedsontwikkeling?" (1x).*

Verder zien we dat gemeenten worstelen met weerstand. Zo lopen gemeenten er tegen aan dat inwoners niet tegen hernieuwbare energie zijn, maar het niet bij hen in de buurt willen zien (ook wel 'not in my backyard' genoemd). Twee gemeenten willen graag weten hoe ze dit kunnen voorkomen. Twee gemeenten willen graag weten hoe je omgaat met verstoorders.

Een aantal vragen gaan over het participatieproces. Zo willen zes gemeenten graag weten hoe ze het participatieproces goed aanpakken, waarbij één gemeente specifiek toelicht: *"Hoe organiseer je een proces waarbij iedereen betrokken wordt en hoe ziet dat eruit en hoe beoordeel je of het goed is geweest?"*. Een andere gemeente vraagt: *"Hoe weet ik dat ik het goed genoeg heb gedaan? Ik krijg soms de indruk dat je participatie bij windprojecten nooit goed doet. En dat breed draagvlak een fictie is."*

Een aantal vragen gaan over de initiatiefnemer:

- *"Verloopt het participatietraject anders als een initiatief komt van de gemeente of energiecoöperatie dan als het van een buurtinitiatief komt?" (1x);*
- *"Hoe kunnen we als gemeente een energiecoöperatie ondersteunen, als een zonnepark van hen de vorm van een BV heeft?" (1x);*

Verder werden de volgende vragen nog ingevuld:

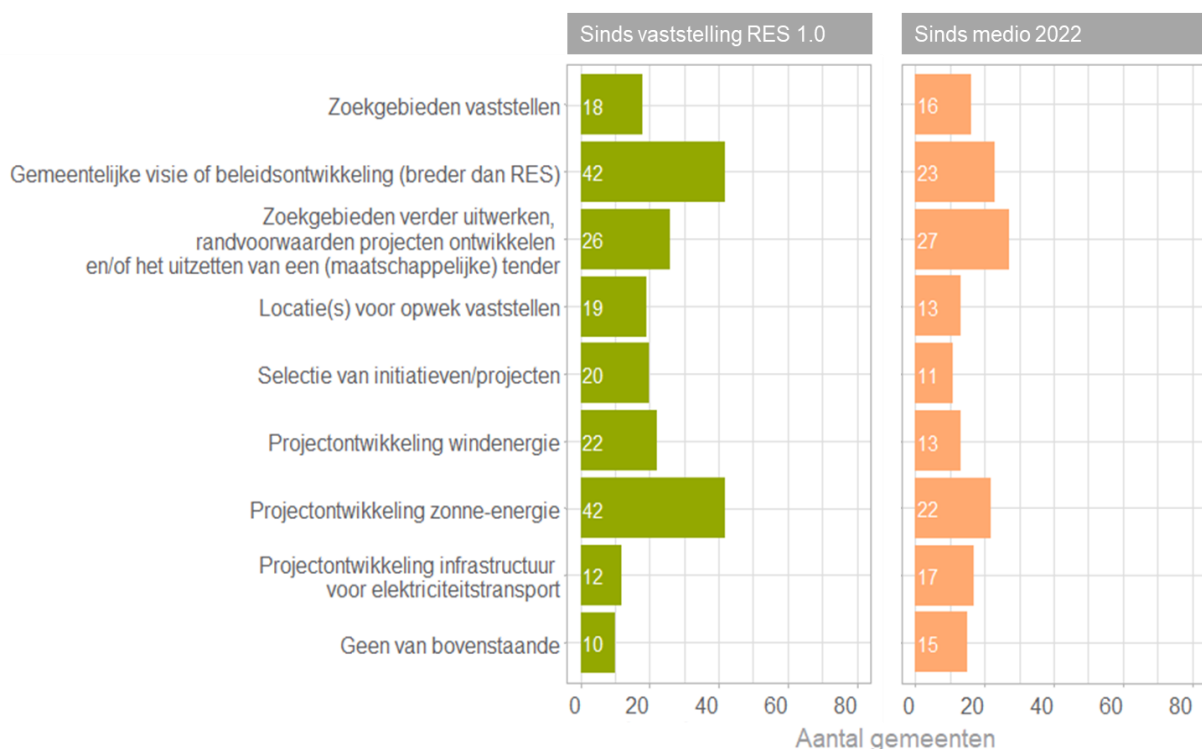
- *"Welke positieve voorbeelden van inwonerparticipatie ken je waar wij ons voordeel mee kunnen doen?"*(1x)
- *"Welke randvoorwaarden kan ik stellen om bij een gebiedsproces optimaal de omgeving te benutten"* (1x);
- *"Hoe moeten we omgaan met desinformatie?"* (1x)

5 Resultaten - inwonerparticipatie

5.1 Fasen sinds medio 2022 in vergelijking met sinds medio 2021

In [Figuur 5.1](#) is te zien hoeveel gemeenten, die hebben deelgenomen aan dit onderzoek, bezig zijn geweest met de verschillende fasen die relevant zijn voor het ontwikkelen van wind- en zonneparken. Het grootste deel van de gemeenten is het afgelopen jaar bezig geweest met zoekgebieden verder uitwerken, randvoorwaarden voor projecten ontwikkelen en/of het uitzetten van een tender. Daarnaast is een groot deel van de gemeenten bezig geweest met het ontwikkelen van gemeentelijke visie en beleid. Ook de zonneparken lijken meer in ontwikkeling dan de windparken.

In de vragenlijst is eerst gevraagd naar de afgelopen vier jaar en vervolgens naar de periode sinds medio 2022, ongeveer het afgelopen jaar. Reden hiervoor is om respondenten te helpen het onderscheid te maken tussen wat afgelopen jaren heeft plaatsgevonden en in de periode waarin we geïnteresseerd zijn: sinds medio 2022.

Figuur 5.1: Antwoorden op de vraag: “Met welke fasen is deze gemeente de afgelopen 4 jaar en sinds medio 2022 bezig geweest? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (2022: n= 95 gemeenten, 2023: n=76 gemeenten)

5.2 Kenmerken projectontwikkeling sinds medio 2022

We hebben aan de gemeenten gevraagd of zij het afgelopen jaar met (een) bepaalde fase(s) zijn bezig geweest (zie [Figuur 5.18](#)). Indien gemeenten hebben aangegeven dat ze met projectontwikkeling (zon, wind of infra) bezig zijn geweest dan hebben we een aantal vervolgvragen gesteld. Allereerst hebben we gevraagd met hoeveel projecten ze bezig zijn geweest (dat kunnen er dus meer dan drie zijn) en bij hoeveel van de projecten procesparticipatie heeft plaatsgevonden.

Dertien gemeenten hebben aangegeven bezig te zijn geweest met de projectontwikkeling van windturbines. Hierbij hebben de gemeenten ingevuld dat het om 18 windparken/projecten in totaal gaat: Bij 10 gemeenten gaat het om één windproject, bij één gemeente om twee windprojecten en bij twee gemeenten om drie windprojecten (zie [Tabel 5.1](#)). Deze 13 gemeenten geven aan dat bij al deze windprojecten er procesparticipatie heeft plaatsgevonden.

Tabel 5.1: Aantal windprojecten per gemeente

Aantal windprojecten per gemeente	1	2	3
Aantal gemeenten waarvoor dit geldt	10	1	2

Door 22 gemeenten is aangegeven dat zij bezig zijn (geweest) met de projectontwikkeling van zonneprojecten. Het gaat om 87 zonneparken/locaties in totaal. Per gemeente zijn er 1 tot 20 zonneprojecten (zie tabel 4).

Eén van de grotere steden heeft aangegeven dat zonneparken eigenlijk bijna geen onderdeel zijn van hun projecten, simpelweg omdat de ruimte om andere oplossingen vraagt. Zo wordt daar vooral gestreefd naar de opwek van zonne-energie op daken. Hierbij proberen ze vooral in te zetten op slimme samenwerkingen met scholen, woningcorporaties, het MKB, bedrijventerreinen, energiecoöperatieven en particuliere huiseigenaren. Hierbij speelde de gemeente vooral een faciliterende en ondersteunende rol. Ook het eigen vastgoed wordt aangepakt.

De gemeenten hebben aangegeven dat er bij 58 van deze 87 zonneprojecten procesparticipatie heeft plaatsgevonden.

Tabel 4.5.2: Aantal zonneprojecten per gemeente

Aantal zonneprojecten per gemeente	1	2	3	4	5	6	7	20
Aantal gemeenten waarvoor dit geldt	3	4	6	4	2	1	1	1

In totaal hebben 17 gemeenten informatie gedeeld omtrent het ontwikkelen van de infrastructuur voor elektriciteitstransport van duurzame energie. Het ging hierbij om 30 infrastructuurprojecten in totaal. Per gemeente liep het aantal projecten uiteen van één tot vier infrastructuurprojecten (zie [Tabel 5.3](#)). Bij acht infraprojecten (van de 30) heeft er procesparticipatie plaatsgevonden.

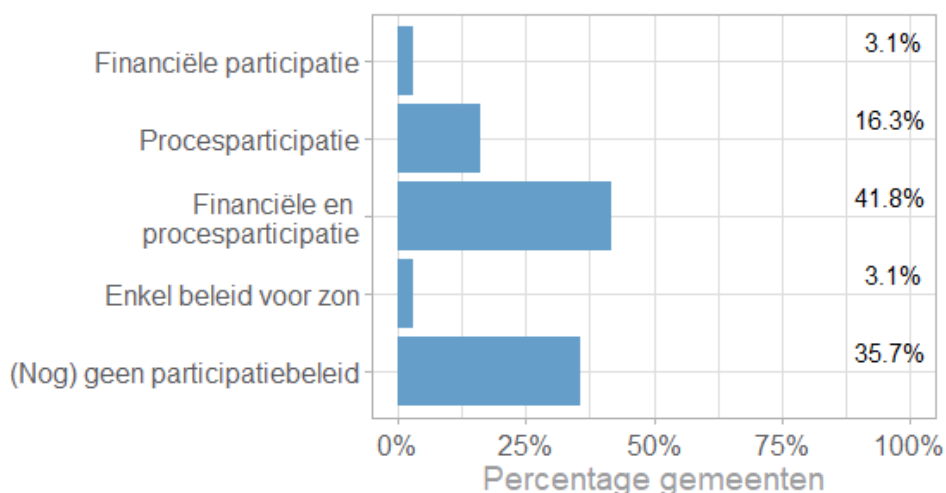
Tabel 5.3: Aantal infraprojecten per gemeente

Aantal infraprojecten per gemeente	1	2	3	4
Aantal gemeenten waarvoor dit geldt	9	4	3	1

Indien gemeenten met projectontwikkeling zonne-energie, projectontwikkeling windenergie, of projectontwikkeling infrastructuur voor het elektriciteitsnetwerk zijn bezig geweest, hebben we gevraagd naar de drie meest belangrijke projecten. Gemeenten konden hier dus één, twee of drie projectnamen invullen. Over deze ingevoerde projecten hebben we vervolgvragen gesteld (zie hoofdstuk 5.5 t/m 5.8). Dit is de reden waarom de steekproef (N) in de figuren die in deze genoemde hoofdstukken bij de projectontwikkeling hoger ligt dan het aantal gemeenten dat in het huidige hoofdstuk wordt benoemd. We bekijken namelijk meer projecten per gemeente.

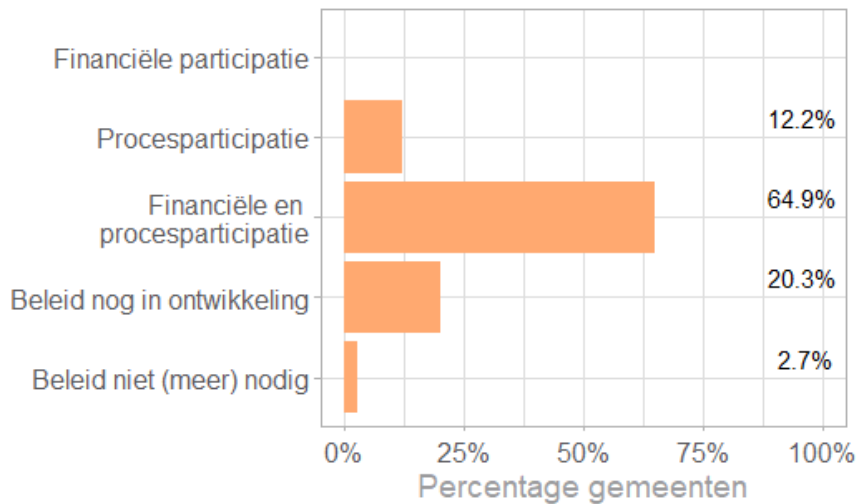
5.3 Is er participatiebeleid geborgd?

Zowel procesparticipatie als financiële participatie is procentueel vaker geborgd in beleid. Gemeenten is gevraagd of er participatiebeleid geborgd is voor de ontwikkeling van zon- en windparken. **Figuur 5.3** laat zien dat bij 65% van de gemeenten, beleid voor financiële en procesparticipatie is geborgd. Bij 12% is er enkel procesparticipatie geborgd en bij geen enkele gemeente alleen financiële participatie. Vergelijken met de eerste meting van vorig jaar (zie **Figuur 3.1**) zien we dat het aandeel gemeenten dat financiële en procesparticipatie geborgd hebben aanzienlijk is gestegen (van 42% naar 65%). Ook valt op dat vorig jaar een groter aandeel gemeenten aan heeft gegeven dat zij (nog) geen participatiebeleid geborgd hadden (36%). Dit is nu niet op deze manier uitgevraagd, maar het ziet er dus naar uit dat meer gemeenten aan de slag zijn gegaan met het borgen van participatiebeleid. Namelijk, 20% geeft nu aan dat het beleid nog in ontwikkeling is (20,4%) en 3% geeft aan dat beleid niet (meer) nodig is. Daarnaast valt op dat in de huidige steekproef financiële participatie altijd samen gaat met procesparticipatie.

Figuur 5.2: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Is er in beleid geborgd dat er inwonerparticipatie plaatsvindt voor de ontwikkeling van wind- en zonneparken?” (n=98 gemeenten)

Figuur 5.3: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Is er in beleid geborgd dat er inwonerparticipatie plaatsvindt voor de ontwikkeling van wind- en zonneparken?” (n=76 gemeenten)

Gemeenten streven naar 50% lokaal eigendom

Indien een gemeente in de vragenlijst heeft aangegeven dat zij met het borgen van beleid betreft financiële participatie zijn bezig geweest (n=48 gemeenten), dan hebben we aan de hand van een open vraag bevestigd of er beleid wordt gevoerd om lokaal eigendom te stimuleren, en zo ja, welk beleid. Er hebben 47 gemeenten deze vraag beantwoord. Om dit vraagstuk in een eventueel vervolg in gesloten vragen uit te vragen gaan we wat dieper in op de open antwoorden.

Gemeenten verschillen in het percentage lokaal eigendom dat ze nastreven:

- 21 gemeenten streven 50% lokaal eigendom na.
  - *“In onze Leidraad windenergie staat een verplichting van minimaal 25% en een streven naar 50% lokaal eigendom.”*
- Zes gemeenten streven meer dan 50% lokaal eigendom na, waarvan twee naar 51% 3 naar 100% en één naar 75%-100%
  - *“Ja, streven is 100% lokaal eigenaarschap (vastgelegd door de gemeenteraad).”*
- Bij twee gemeenten is lokaal eigendom een verplichting.
  - *“50% lokaal eigendom is een vereiste waarop getoetst wordt.”*
  - *“In onze Leidraad windenergie staat een verplichting van minimaal 25% en een streven naar 50% lokaal eigendom.”*
- Drie gemeenten zetten in op financiële participatie
  - *“We streven ernaar dat omwonenden financieel kunnen participeren in opwekprojecten.”*
  - *“Bij uitgangspunten voor zon- en windparken is het streven van 50% participatie (financieel-proces); echter geen 50% lokaal eigendom”*
- Vijftien gemeenten geven niet aan of en naar welk percentage lokaal eigendom ze streven.

Wat daarnaast opviel was:

- De vorm waarin beleid wordt gegoten kan zijn in de vorm van een lokale energie strategie, (beleids)visie, (maatschappelijke) tender, beleidskader, afwegingskader, ruimtelijk afwegingskader, duurzaamheidsagenda, bouwsteen, of uitnodigingskader.
- Soms worden aanvullende voorwaarden gesteld zoals het betrekken van inwoners met een smalle beurs (1x) of een energiecoöperatie (1x).
- Bij het streven naar lokaal eigendom mag soms afgeweken worden (x1)
  - *“Indien er (aantoonbaar) te weinig animo is om tot 50% te komen, of de omgeving wenst dat anders in te vullen, is het mogelijk om extra inzet te plegen op collectief- en individueel voordeel.”*
- Een enkele gemeente wijdt uit over hoe het beleid er precies uitziet (x2)
  - *“Dit betekent dat het recht om te investeren in het eigen vermogen van het project in eerste instantie rust bij inwoners en lokale bedrijven. ... De voorkeur gaat er daarbij naar uit dat alle inwoners in staat worden gesteld om naar eigen draagkracht mee te investeren in projecten in hun omgeving. ... Het voordeel van lokale investeerders is dat de winsten van het project automatisch terugvloeien naar de omgeving. Het is niet toegestaan om een projectontwikkeling na de planontwikkeling te verkopen met winst en daarna het percentage ‘eigendom van lokale partijen’ vast te stellen. Het projectvoorstel beschrijft welk percentage van het ‘investeringsrecht’ beschikbaar is voor inwoners en bedrijven van de gemeente en onder welke voorwaarden.”*
- Sommige gemeenten zijn bezig met het vereenvoudigen van lokaal investeren (x2).
  - *“Daarnaast zijn we bezig met een vervolgonderzoek naar een lokaal investeringsplatform, waarin ondernemers, inwoners en de gemeente samenwerken en samen investeren in initiatieven.”*
  - *“We willen lokaal eigendom borgen door een ontwikkelbedrijf REKS op te richten.”*

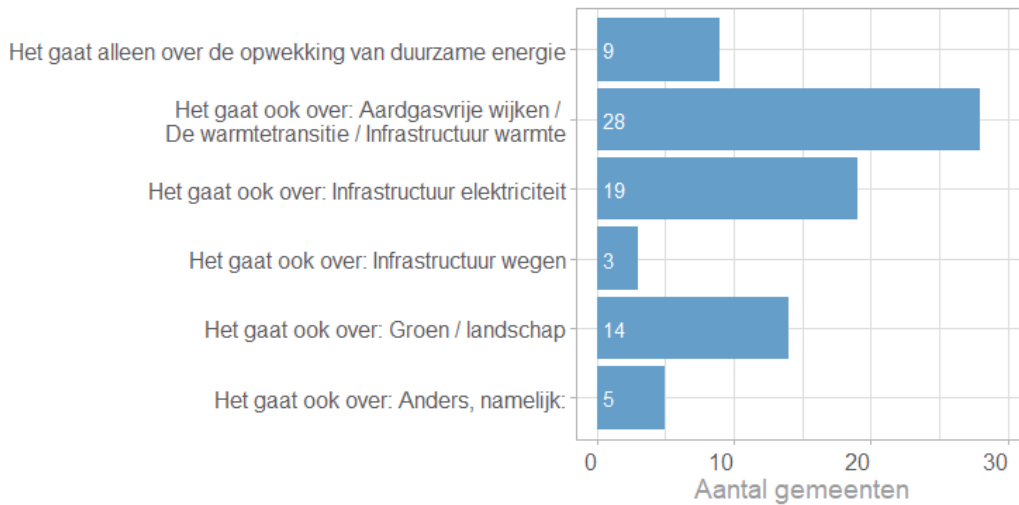
Beleid zorgt voor meer lokaal eigendom volgens gemeenten, of het is nog te vroeg om hier iets over te zeggen

Daarnaast hebben we uitgevraagd of het beleid er ook voor heeft gezorgd dat er meer sprake is van lokaal eigendom. Deze vraag is door 47 gemeenten beantwoord. Voor 20 gemeenten is het antwoord op deze vraag ‘ja’. Voor één gemeente is het antwoord ‘nauwelijks’. Voor twee gemeenten is dit ‘deels’. De overige 25 gemeenten geven aan dat dat op dit moment nog niet te beoordelen is. Een paar keer wordt genoemd dat het juridisch niet mogelijk is om lokaal eigendom te verplichten.

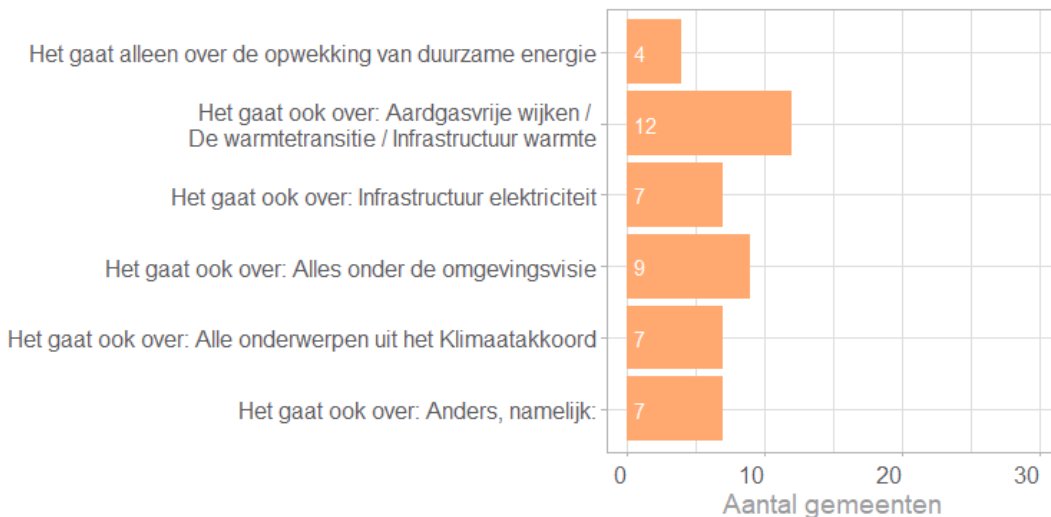
5.4 Afkadering visie- of beleidsontwikkeling

Visie- en beleidsontwikkeling van de opwek duurzame energie gaat nog steeds meestal samen met andere opgaven

Indien gemeenten hebben aangegeven dat zij met visie- of beleidsontwikkeling zijn bezig geweest, is uitgevraagd of dit alleen ging over de opwekking van duurzame energie of ook andere opgaven (zie [Figuur 5.5](#)). Ongeveer de helft van deze gemeenten geeft aan dat de visie- en beleidsontwikkeling ook gaat over de warmtetransitie en de infrastructuur van de opgewekte elektriciteit. Van de 23 gemeenten zijn er zeven die hebben aangegeven dat het ook nog om iets anders gaat. Hier wordt vooral ‘het overall plaatje’ genoemd (6) en de evaluatie energiebeleid(1x) . In 2022 werden andere antwoordcategorieën gegeven. Toen werd visie- en beleidsontwikkeling het vaakst gecombineerd met de warmtetransitie.

Figuur 5.4: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Gaat deze visie- of beleidsontwikkeling alleen over de opwekking van duurzame energie? Of worden er ook andere opgaven betrokken? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n=42 gemeenten)

Figuur 5.5: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Gaat deze visie- of beleidsontwikkeling alleen over de opwekking van duurzame energie? Of worden er ook andere opgaven betrokken? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n=23 gemeenten)

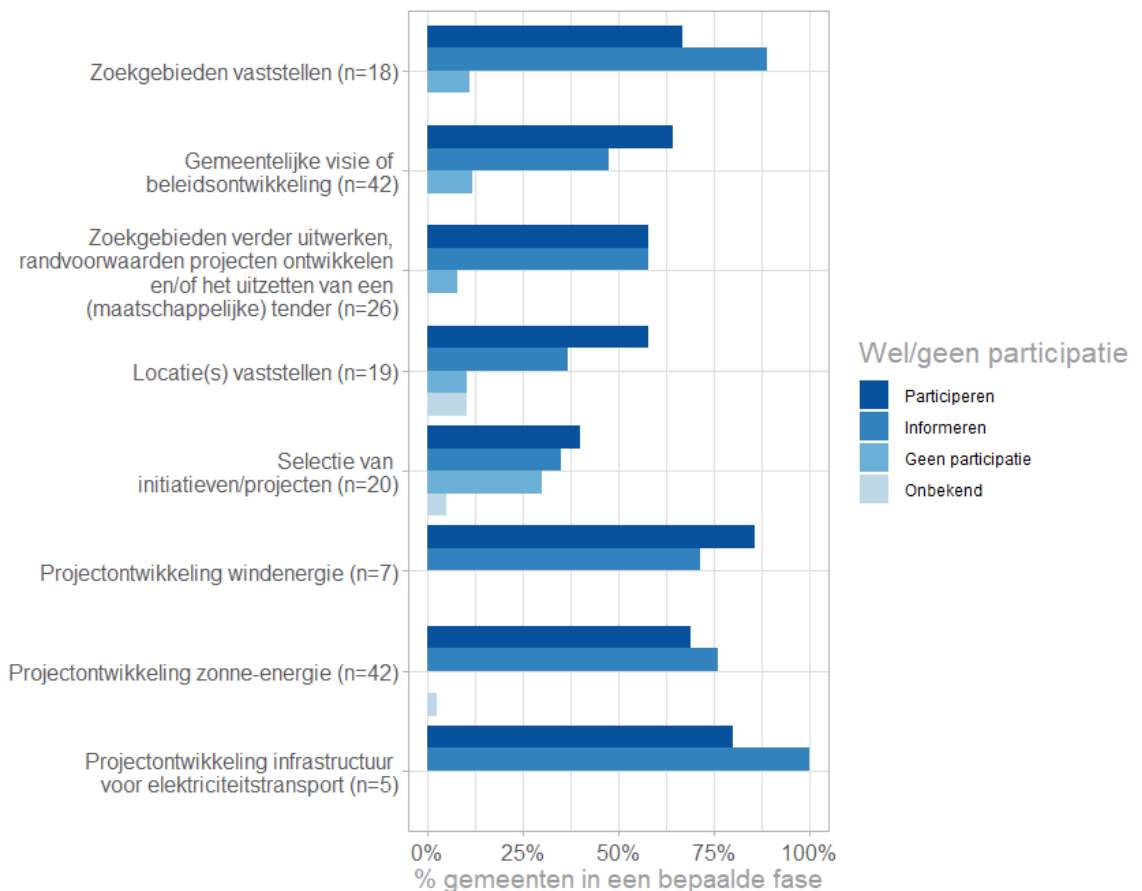
5.5 Toegepaste inwonerparticipatie per fase

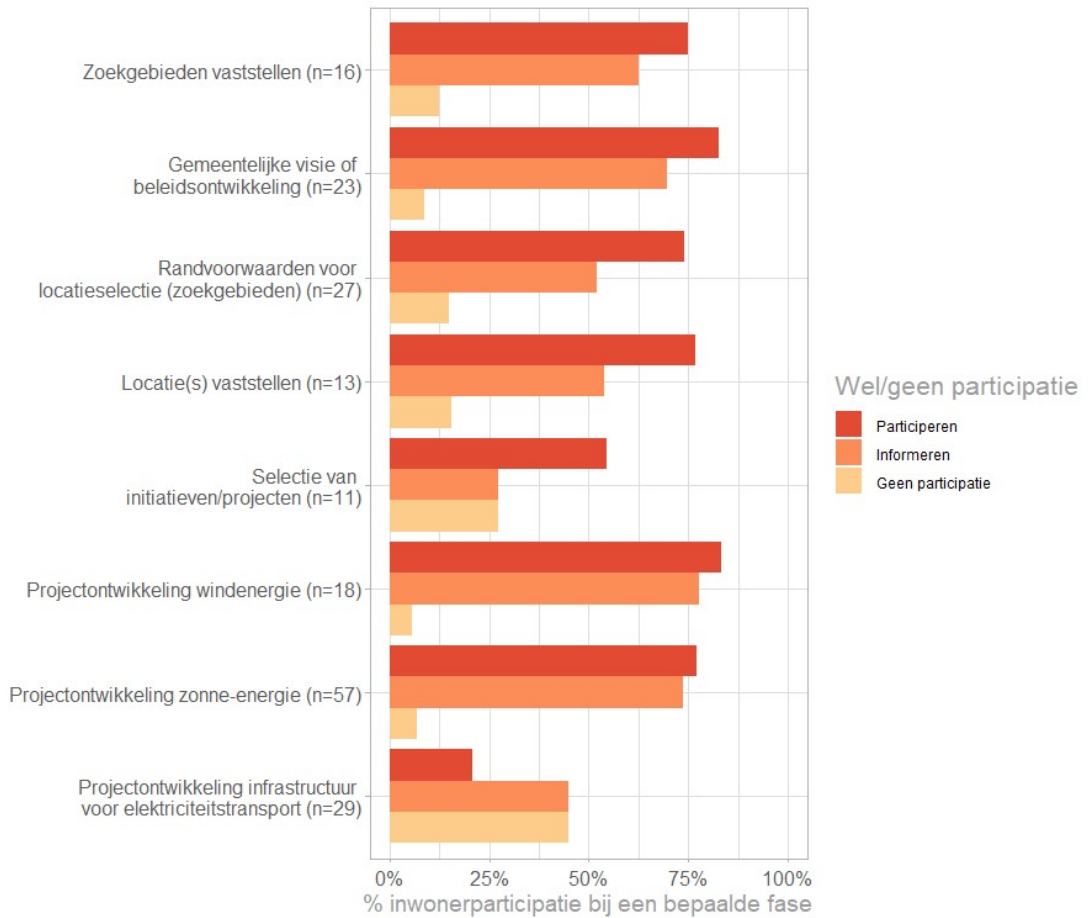
Bij de projectontwikkeling van infrastructuur werd in verhouding minder vaak procesparticipatie toegepast dan in de andere fasen

Figuur 5.6 geeft weer in hoeverre er het afgelopen jaar inwonerparticipatie is toegepast. Indien gemeenten hebben aangegeven dat ze sinds medio 2022 hebben gewerkt aan een bepaalde fase dan hebben we voor die fase uitgevraagd of er inwonerparticipatie heeft plaatsgevonden. Overigens konden gemeenten meerdere antwoorden geven op deze vraag, waardoor de staven in het staafdiagram per fase niet optellen tot 100 procent. Dit betekent

bijvoorbeeld dat er in sommige gevallen zowel is geïnformeerd als geparticipeerd. Een kanttekening bij deze data is dat voor een aantal fasen geldt dat de steekproef erg klein is. Zo zijn er ‘maar’ 11 gemeenten bezig geweest met de selectie van initiatieven. Hier kunnen dus geen algemene conclusies aan worden verbonden. Ten opzichte van vorig jaar valt op dat ‘infomeren’ vorig jaar nog de boventoon voerde bij de fase ‘vaststellen van de zoekgebieden’ maar dat ook daar nu vaker participatie wordt toegepast. Bij de projectontwikkeling infrastructuur wordt het minst vaak participatie toegepast. Het komt bij alle fasen nog wel eens voor dat er helemaal geen participatie plaatsvindt.

Figuur 5.6: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Op welke wijze waren inwoners betrokken bij deze fase sinds RES 1.0? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

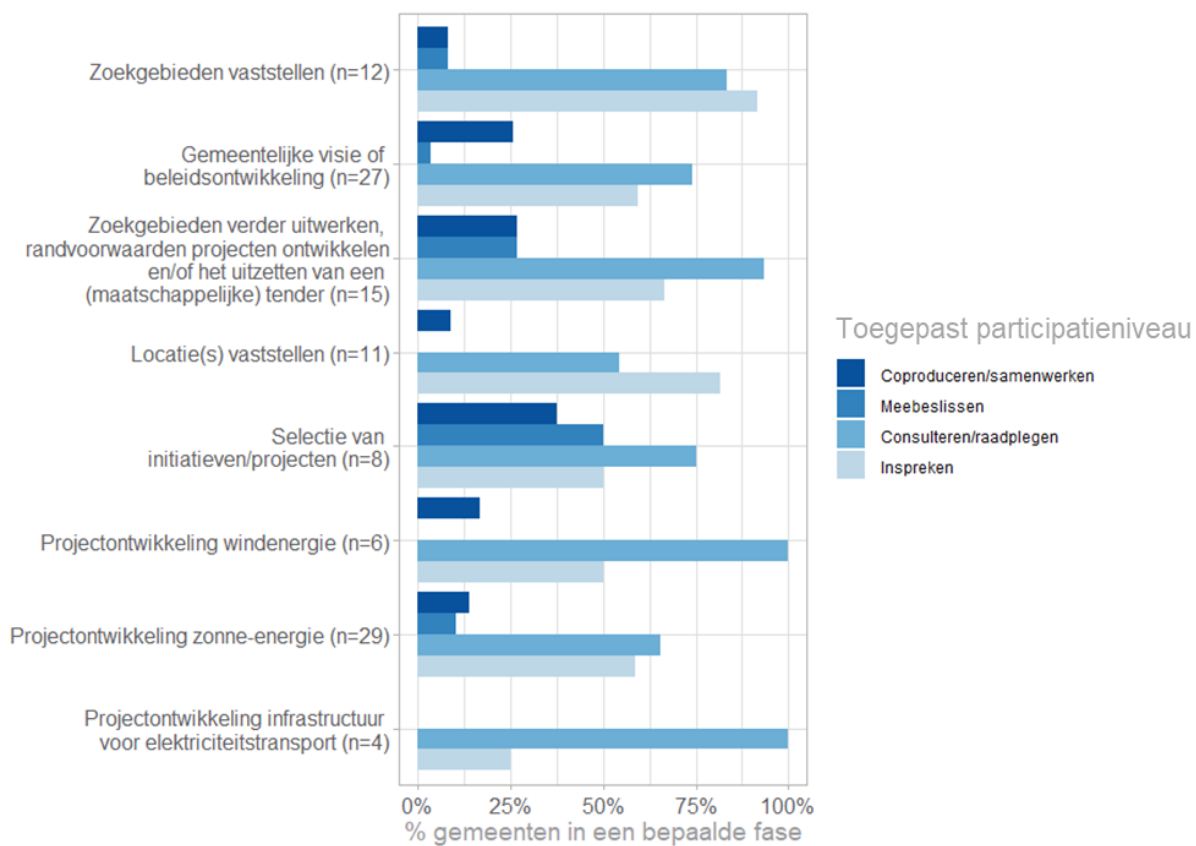

Figuur 5.7: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Op welke wijze waren inwoners betrokken bij deze fase sinds medio 2022? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

Coproduceren en samenwerken wordt, net als vorig jaar, minder toegepast dan andere niveaus van participatie

Wanneer we vervolgens kijken op welke manier er wordt geparticipeerd (**Error! Reference source not found.**), dan valt op dat inspreken en consulteren/raadplegen het vaakst als methode wordt toegepast. Coproduceren/samenwerken en meebeslissen wordt veel minder vaak toegepast. Bij de projectontwikkeling van windenergie wordt deze methode het vaakst toegepast.

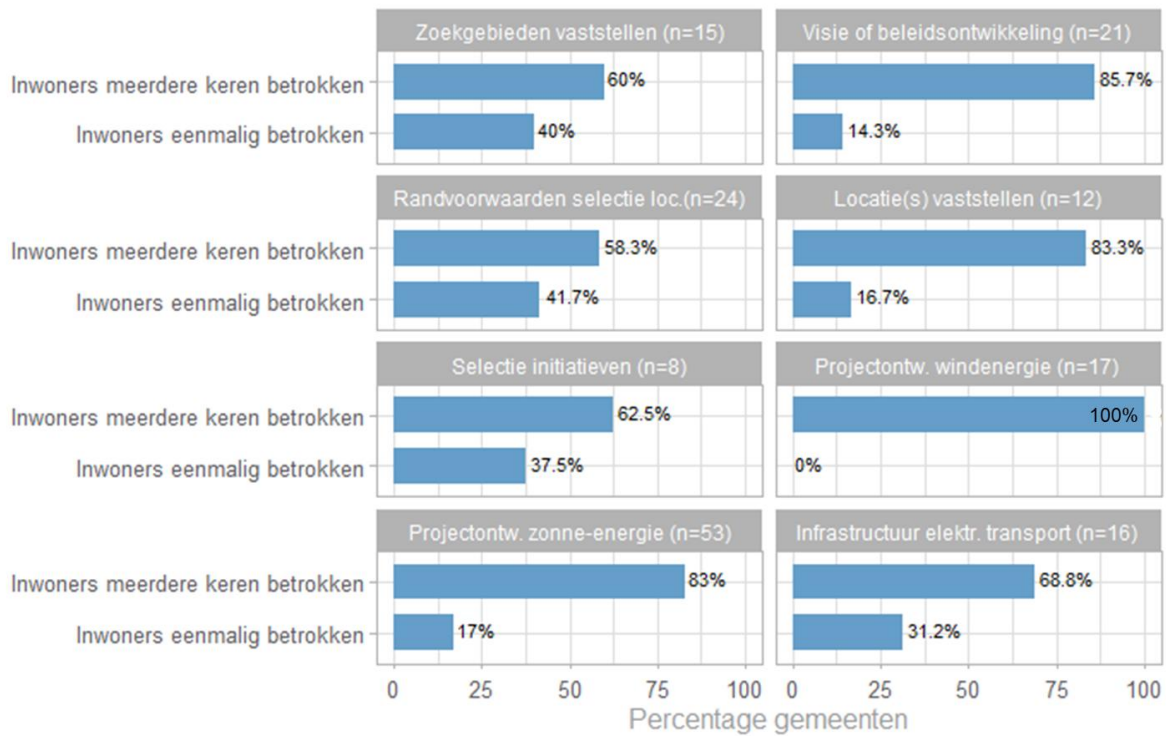
Figuur 5.8: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Op welke wijze waren inwoners betrokken bij deze fase sinds RES 1.0? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

Figuur 5.9: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Op welke wijze waren inwoners betrokken bij deze fase sinds medio 2022? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

In alle fasen worden bewoners meestal meerdere keren betrokken

Vervolgens hebben we ook per fase uitgevraagd hoe vaak inwoners zijn betrokken (zie [Figuur 5.10](#)). Hierbij kon worden gekozen voor ‘Eenmalig (bijv. informatieavond)’ of ‘Meerdere keren (bijv. een reeks van bijeenkomsten zoals bij een burgerpanel)’. Hieruit blijkt dat inwoners meestal vaker dan een keer werden betrokken per fase (60 tot 100% van de gevallen). Inwoners werden in 0 tot 40% van de gevallen eenmalig betrokken.

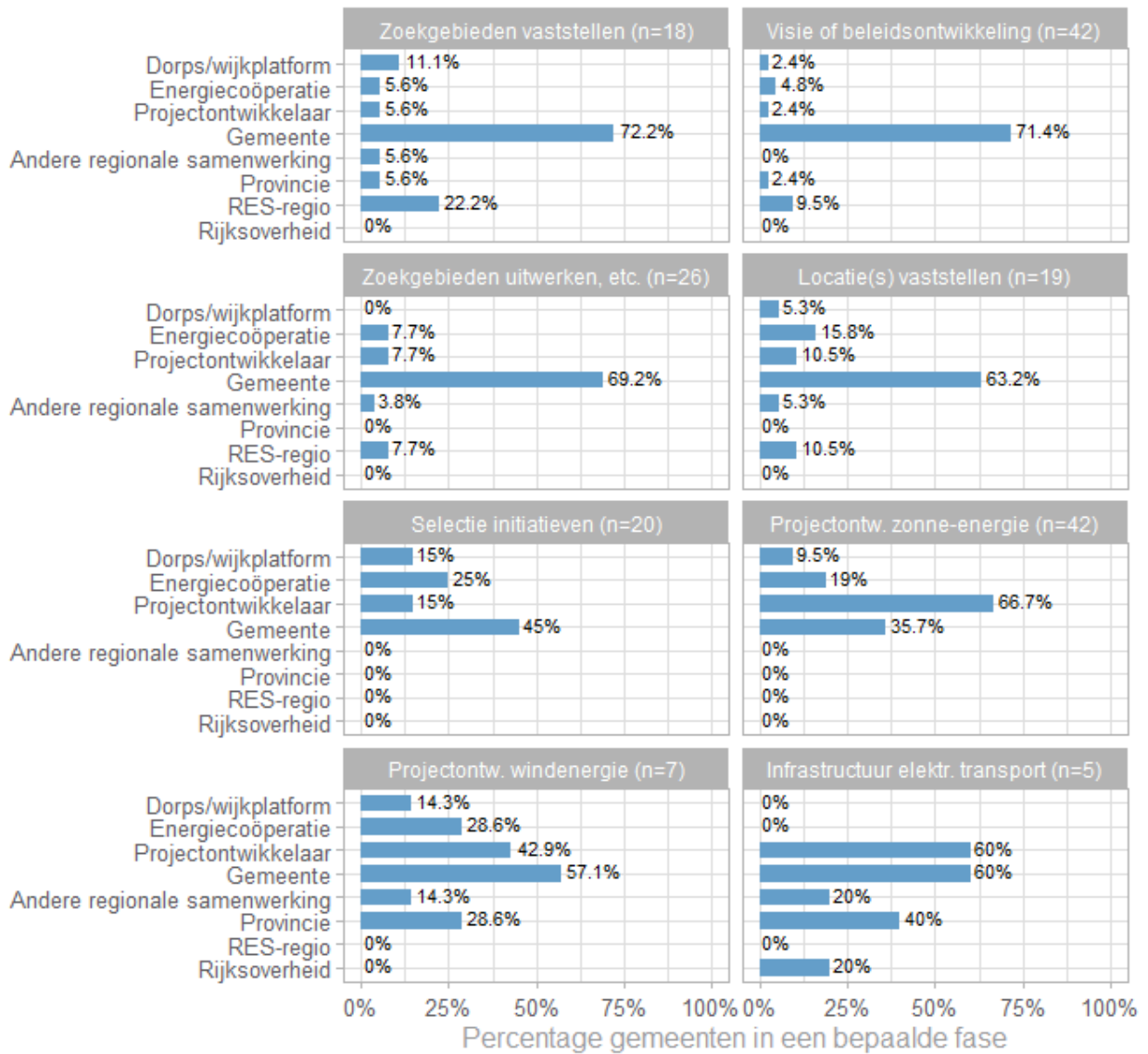
Figuur 5.10: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Kunt u aangeven hoe vaak inwoners zijn betrokken? Eenmalig (bijv. informatieavond) of meerdere keren (bijv. een reeks van bijeenkomsten zoals bij een burgerpanel)?”

5.6 Wie heeft de participatie georganiseerd

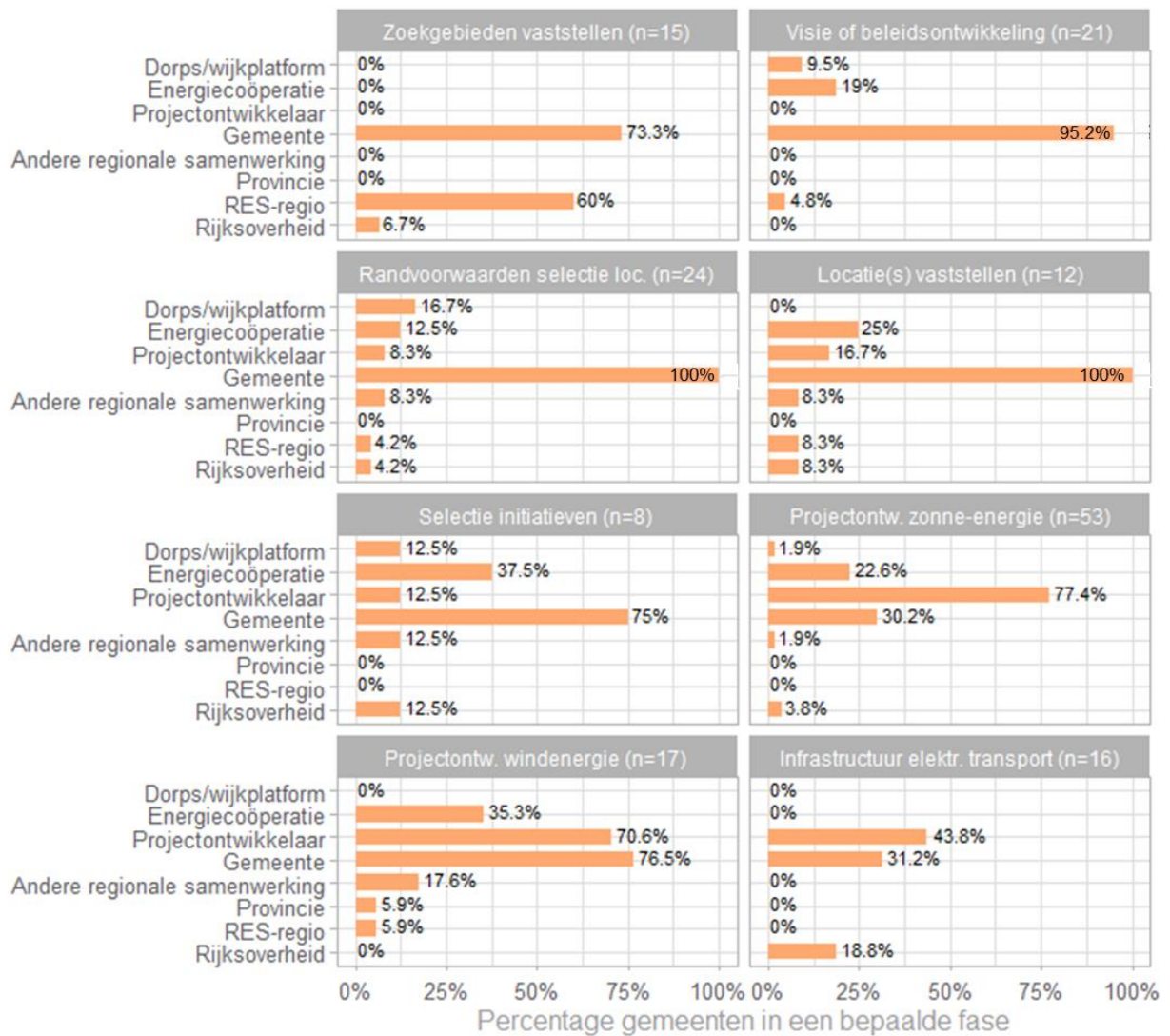
Net als vorig jaar zijn gemeenten en projectontwikkelaars het vaakst de organisator van participatie-activiteiten

In [Figuur 5.11](#) is af te lezen wie de participatie bij de vorige meting heeft georganiseerd en in [Figuur 5.12](#) is af te lezen wie de participatie het afgelopen jaar heeft georganiseerd bij de verschillende fasen. Ook hier hebben we weinig data bij een aantal fasen, zoals de selectie van initiatieven, waardoor conclusies lastig te generaliseren zijn. De grafiek laat zien dat over het algemeen de gemeenten zelf de inwonerparticipatie organiseren. Bij de projectontwikkeling voor zonne-energie en de infrastructuur voor elektriciteit transport is het vaak de projectontwikkelaar die dit op zich neemt. Bij de projectontwikkeling van windenergie organiseren de projectontwikkelaar en de gemeente dit meestal. Bij het vaststellen van locatie(s), het selecteren van initiatieven en de projectontwikkeling voor zonne- of windenergie is de energiecoöperatie ook nog wel eens aan zet. Dit is vergelijkbaar met de antwoorden van vorig jaar (zie [Figuur 5.11](#)). Al heeft bij het vaststellen van zoekgebieden bij de huidige steekproef naast de gemeente ook de RES regio vaker een organisatierol.

Figuur 5.11: Meting 2022 – Antwoorden op de vraag: “Wie organiseerde de inwonerparticipatie? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

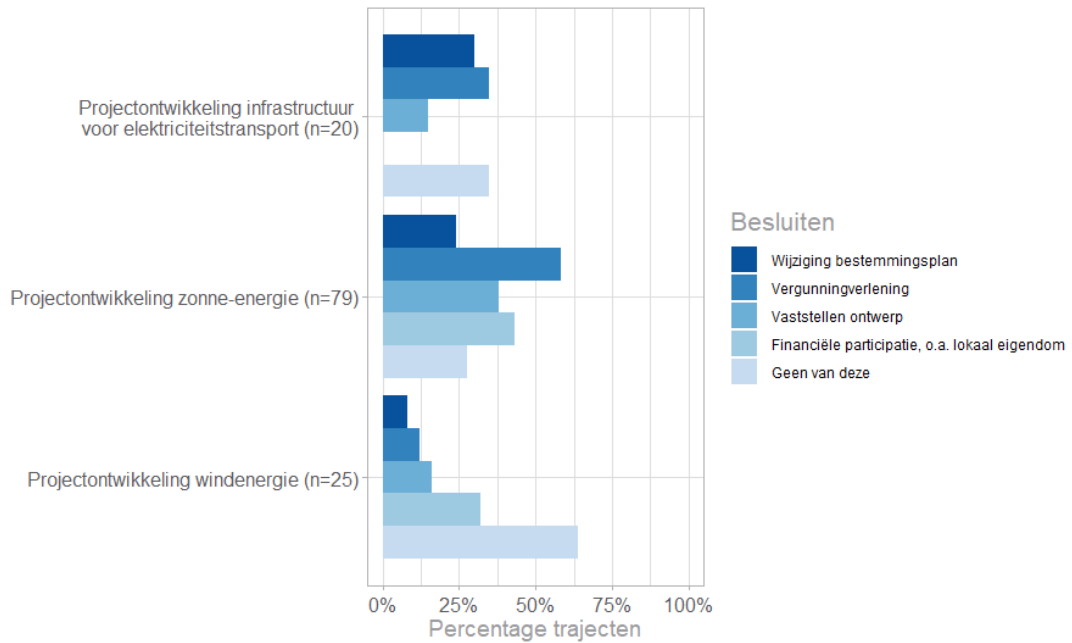
Figuur 5.12: Meting 2023 – Antwoorden op de vraag: “Wie organiseerde de inwonerparticipatie? (Meerdere antwoorden mogelijk)”

5.7 Besluiten en participatie bij projectontwikkeling

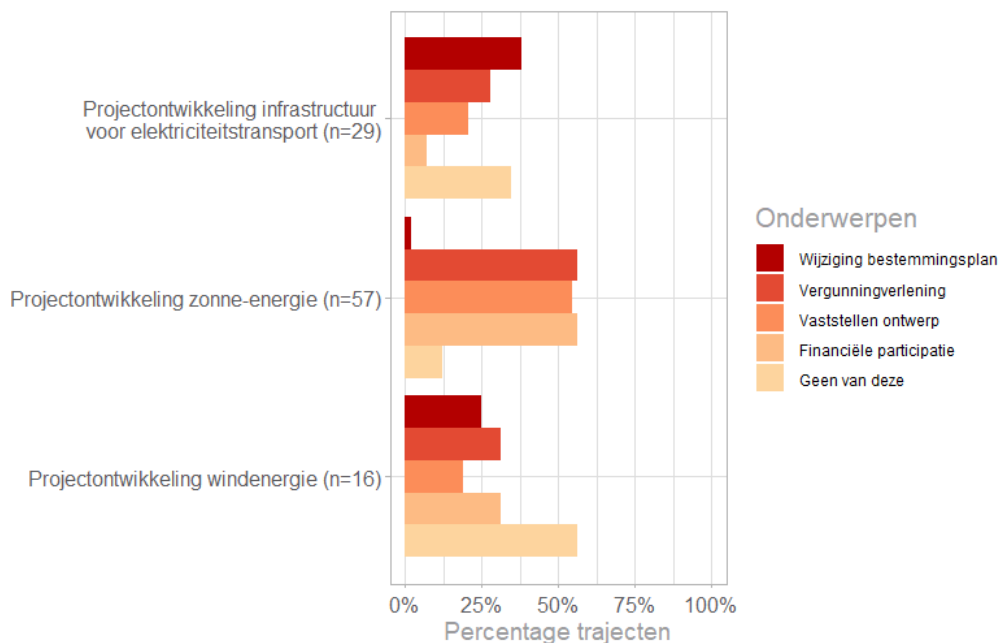
Bij windparkontwikkeling wordt wederom het vaakst inwonerparticipatie ingezet bij besluiten over financiële participatie

Aan gemeenten die met projectontwikkeling bezig zijn geweest, hebben we gevraagd of zij zich binnen dat project bezig hebben gehouden met de wijziging van het bestemmingsplan, vergunningverlening, het vaststellen van het ontwerp en financiële participatie. In [Figuur 5.14](#) is te zien dat bij een groot deel van de projecten er niet aan de genoemde onderwerpen is gewerkt, bij windprojecten zelfs meer dan de helft. Bij zonne-projecten is het vaakst gewerkt aan vergunningverlening, financiële participatie en vaststellen van het ontwerp, bij infrastructuurprojecten aan de wijziging van het bestemmingsplan. Ten opzichte van de vorige meting is er een vergelijkbaar beeld betreft de projectontwikkeling

voor infrastructuur. Bij de ontwikkeling van zonne-energie is te zien dat er bij deze meting procentueel minder gewerkt is aan de wijziging van bestemmingsplannen en meer aan vaststellen van het ontwerp en financiële participatie. Bij de ontwikkeling van windenergie wordt in deze meting relatief vaker gewerkt aan wijzigen van bestemmingsplannen en vergunningverlening. Deze conclusie moeten we met enige voorzichtigheid trekken aangezien niet dezelfde steekproef aan gemeenten is bevroegd als vorig jaar en omdat de steekproef, vooral bij windprojecten, klein is.

Figuur 5.13: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “In deze fase zijn we afgelopen jaar (sinds RES 1.0) bezig geweest met de volgende besluiten:” (Meerdere antwoorden mogelijk)

Figuur 5.14: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Is uw gemeente het afgelopen jaar (sinds medio 2022) in dit project bezig geweest met de volgende onderwerpen?” (Meerdere antwoorden mogelijk)

Gemeenten ervaren het verlenen van vergunningen als een langdurig en complex proces wat voor verwarring zorgt bij bewoners

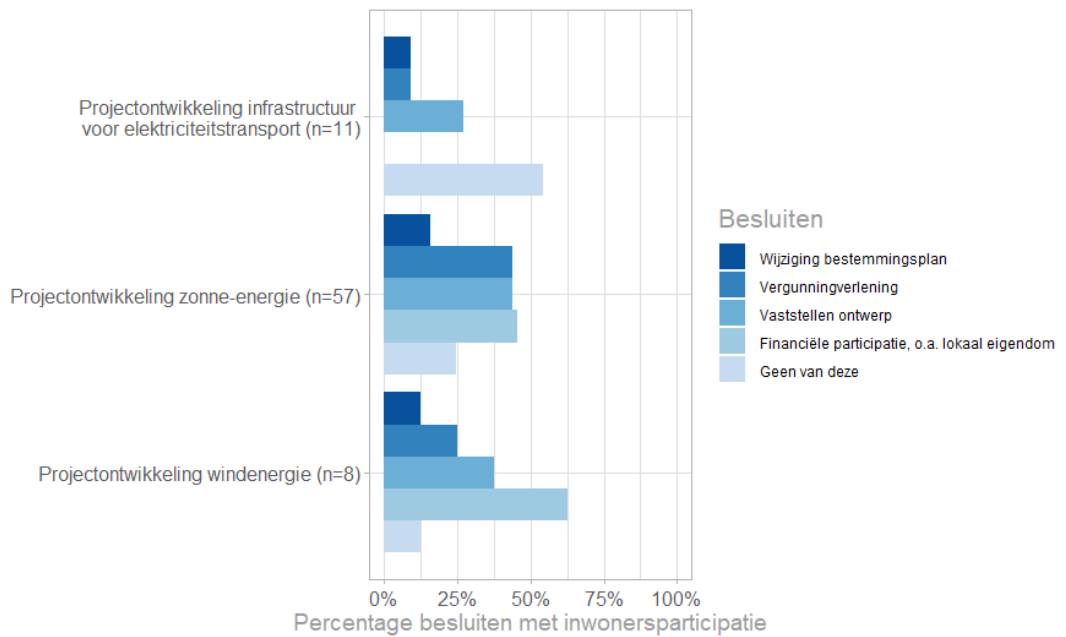
Wanneer een gemeente aangaf dat ze met het verlenen van vergunningen bezig zijn geweest, hebben we ze aan de hand van een open vraag bevestigd of ze daarbij tegen problemen zijn aangelopen, en zo ja, welke. Zestien gemeenten hebben deze vraag beantwoord. Eén gemeente geeft aan geen problemen te hebben ondervonden en één gemeente geeft aan dat de inwonerparticipatie nog moet plaatsvinden. Verder worden de volgende problemen benoemd. Vier gemeenten doelen op bezwaar en beroepsprocedures, of problemen door het "Nevele-arrest".

Daarnaast benoemen vijf gemeenten de complexiteit van het (langdurige) proces. Allereerst wordt de vergunningverlening in het geval van erfgoed, zowel gemeentelijk als Rijkserfgoed, als complex ervaren. Daarnaast hebben gemeenten te maken met wetswijzigingen of wijzigend beleid tijdens de participatieperiode, waardoor procedures stil komen te liggen of plannen moeten worden aangepast. Ook verwijst er een gemeente naar tegenstrijdige antwoorden vanuit de provincie, waardoor ondertussen het beleidskader verloopt. Al dit soort wijzigingen zorgt voor onduidelijkheid bij participerende inwoners. Ook wordt er twee keer gesproken van een capaciteitsprobleem om de procedures goed te laten verlopen. Verder wordt er twee keer verwezen naar het feit dat 50% lokaal eigenaarschap niet is omgezet naar wetgeving.

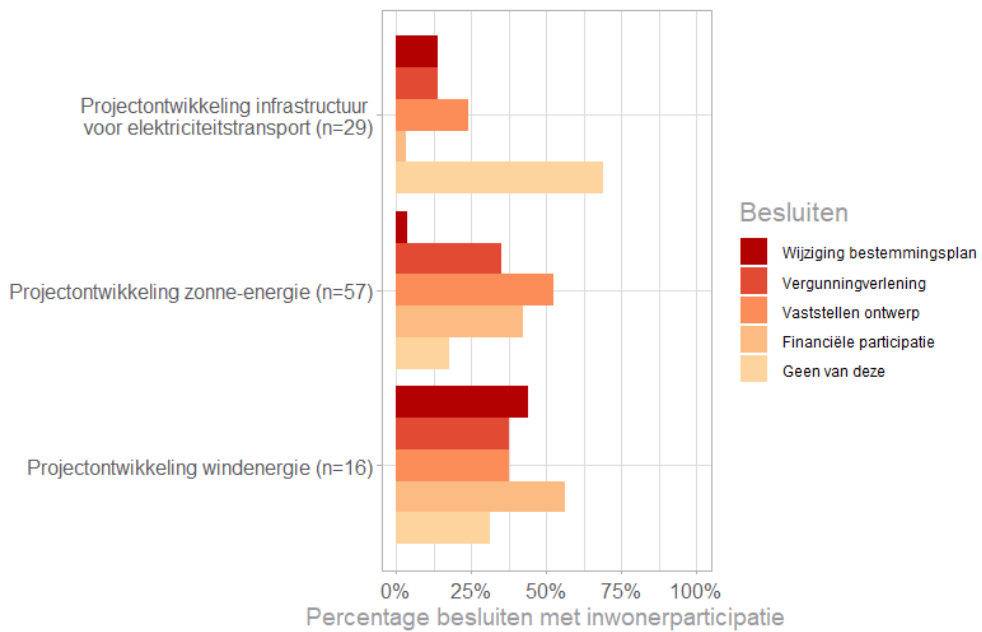
Daarnaast noemt één gemeente nog de kritiek op de keuze voor lokale normen voor geluid (bij windturbines). Een andere rurale gemeente noemt verschillende problemen: *"Hoe geef je lokaal eigendom precies vorm - het kabeltracé loopt door agrarisch gebied (= wie draagt het risico bij schade) - velden liggen dicht bij elkaar, welke afstand nodig? - leges moeten betaald worden door energie coöperatie = duur - agrarische grond niet kwijt willen aan zonnevelden, zorgen over biodiversiteit in kruidenmengsel door agrariërs, angst voor geluid, straling etc. - raad maakte zich veel zorgen of ze wel het juiste deden".*

Bij projectontwikkeling is er weinig tot geen verschil te zien in het toepassen van inwonerparticipatie bij de verschillende besluiten

Indien een gemeente heeft aangegeven dat zij met een besluit bezig zijn geweest, is gevraagd of daar ook inwonerparticipatie-activiteiten hebben plaatsgevonden. **Figuur 5.16** laat zien dat bij slechts een deel van de besluiten dit het geval was. Opvallend is dat bij de wijziging van het bestemmingsplan bij windenergie er nu vaker participatie heeft plaatsgevonden. Kanttekening is dat we vorig jaar informatie hadden over slechts acht windprojecten en dit jaar 16 windprojecten. Deze steekproef is te klein om conclusies te generaliseren.

Figuur 5.15: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Bij welke onderwerpen hebben inwonerparticipatie activiteiten plaatsgevonden?” (Meerdere antwoorden mogelijk)

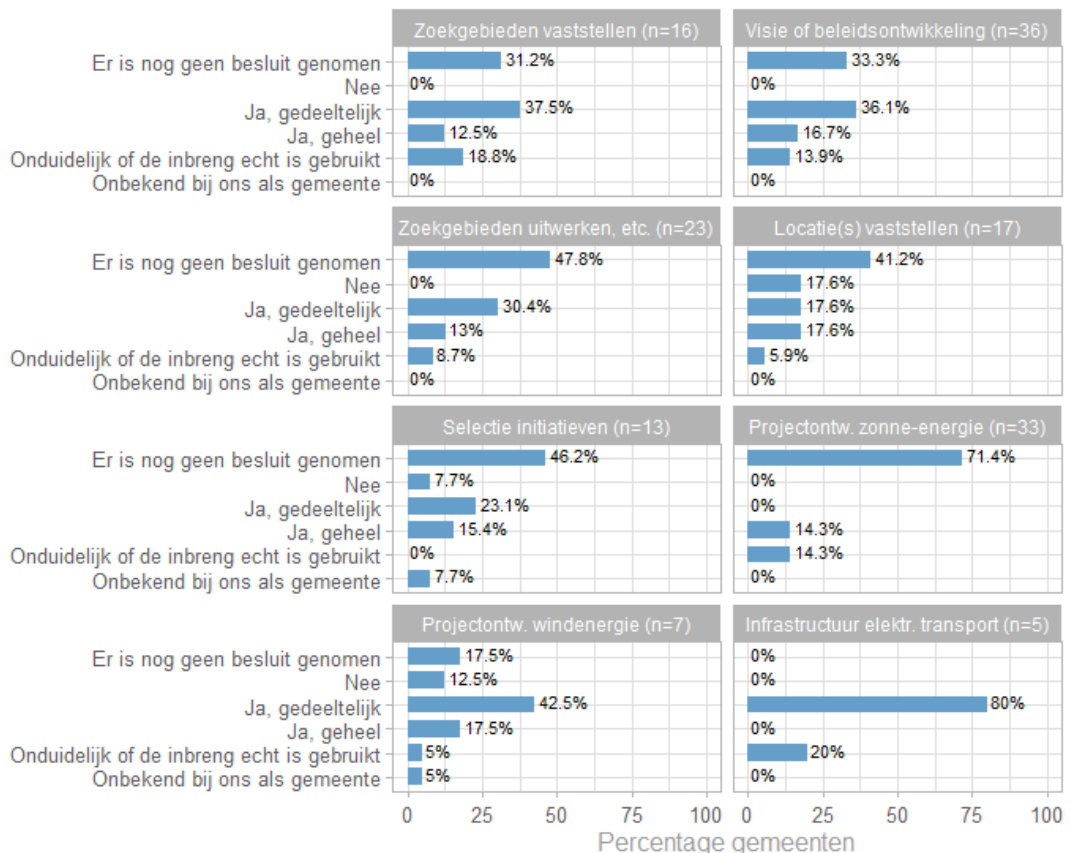
Figuur 5.16: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Bij welke onderwerpen hebben inwonerparticipatie activiteiten plaatsgevonden?” (Meerdere antwoorden mogelijk)

5.8 Is de inbreng van inwoners gebruikt?

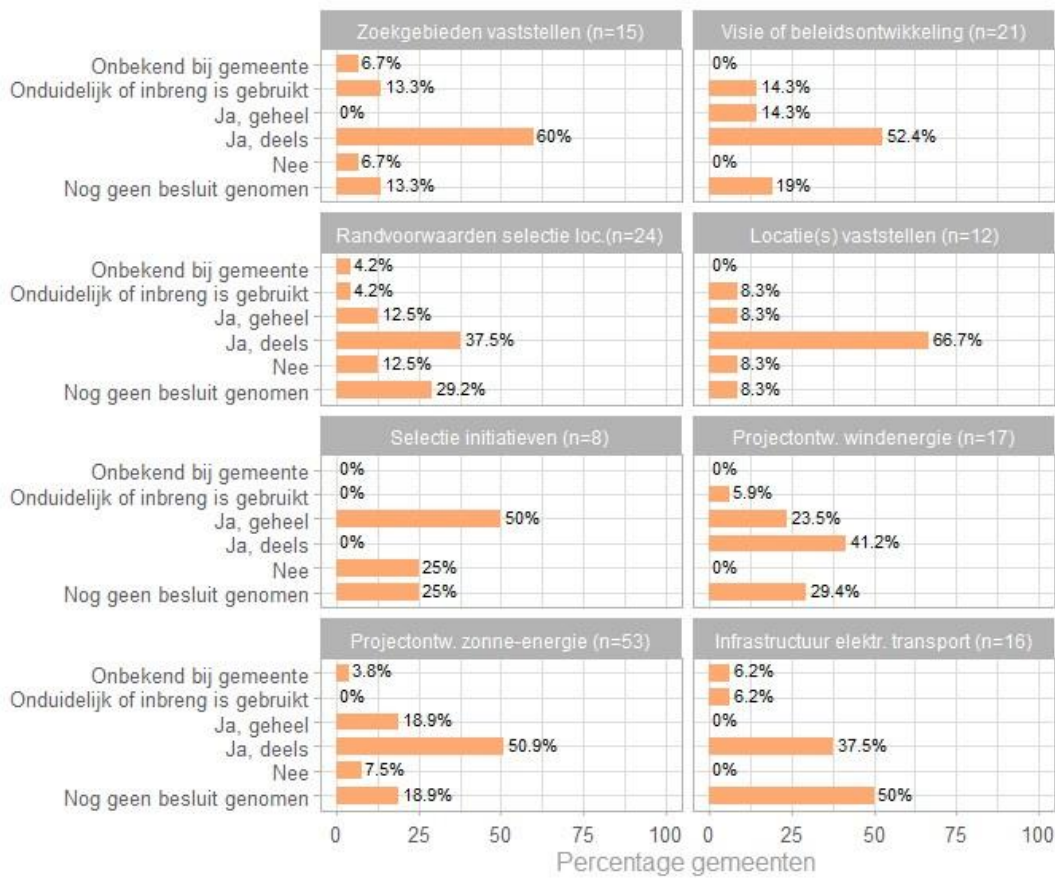
De inbreng van inwoners wordt meestal gedeeltelijk meegenomen in besluiten en leidt tot extra eisen voor ruimtelijke kwaliteit

In [Figuur 5.17](#) is af te lezen of de inbreng van gebruikers daadwerkelijk is meegenomen bij het komen tot een besluit. Vergeleken met het onderzoek van vorig jaar zien we verschillen. Bij de vorige meting (zie [Figuur 5.17](#)) was er vaak nog geen besluit genomen (0% tot 71% van de gemeenten gaf dit antwoord bij de verschillende fasen). In de huidige meting (zie [Figuur 5.18](#)) zien we dat 8% tot 50% van de gemeenten dit antwoord geven, wat er op duidt dat er bij deze meting vaker besluiten zijn genomen dan tijdens de vorige meting. We zien in de huidige meting dan ook dat meer gemeenten aangeven dat zij de inbreng deels hebben meegenomen in het besluit (38% tot 67%) dan bij de meting van vorig jaar (0% tot 80%). Ook lijkt het percentage gemeenten waarbij de inbreng in z'n geheel is meegenomen (0 tot 50%) hetzelfde of iets te hoger te zijn ten opzichte van de meting van vorig jaar (0 tot 18%). Behalve bij het vaststellen van zoekgebieden, daar is bij deze meting door geen enkele gemeente de gehele inbreng meegenomen. Kanttekening is de kleine steekproef en het feit dat deze keer niet dezelfde groep gemeenten is bevestigd. Dat kan de verschillen ook hebben veroorzaakt.

Wanneer we de fasen bij elkaar optellen zien we het volgende. Bij de fasen waar inmiddels een besluit is genomen, werd de inbreng van inwoners het vaakst gedeeltelijk meegenomen (in 68% van de gevallen). In 22% van de gevallen werd de inbreng van inwoners in zijn geheel meegenomen en in 10% van de gevallen niet. Bij de vorige meting van 2022 zien we bijna hetzelfde beeld.

Figuur 5.17: Meting 2022 - Antwoorden op de vraag: “Is de inbreng van inwoners gebruikt bij het komen tot een besluit?”

Figuur 5.18: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Is de inbreng van inwoners gebruikt bij het komen tot een besluit?”

Indien een gemeente heeft aangegeven dat ze de inbreng niet hebben meegenomen (n=7) hebben we gevraagd waarom. In **Figuur 5.19** staan de antwoorden weergegeven.

Figuur 5.19: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Waarom was de inbreng niet meegenomen?”

Het antwoord ‘Anders, namelijk’ is het vaakst gekozen en daarbij is ingevuld:

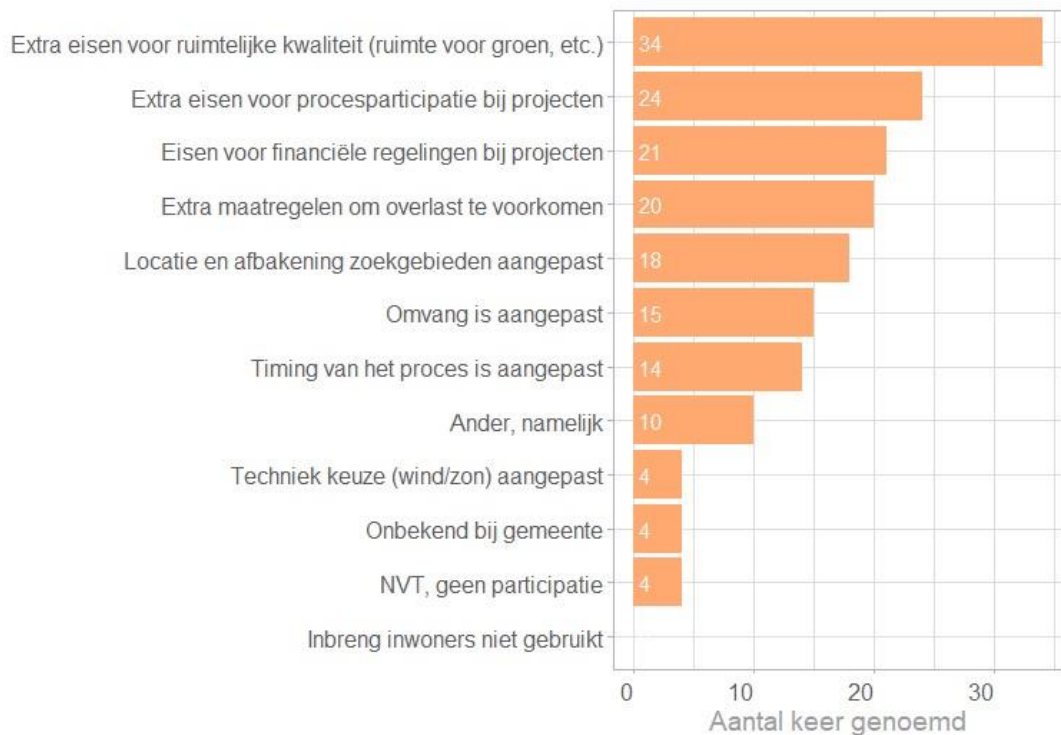
- “Het kader van randvoorwaarden is het startpunt van het participatietraject” (1x)
- “Participatie was met professionele stakeholders omdat in het te wijzigen beleidsgebied geen inwoners wonen” (1x)
- “Het ging om Eigen Vastgoed / aanbesteding” (1x)

Als we vervolgens kijken op welke gebieden de inbreng van inwoners vooral tot veranderingen heeft geleid (zie [Figuur 5.20](#)), dan zien we dat het vooral ging om ‘Extra eisen wat betreft de ruimtelijke kwaliteit’ (34x), ‘Extra eisen voor procesparticipatie’ (24x) en ‘Extra eisen voor financiële regelingen’ (21x).

Daarnaast is door 10 gemeenten de optie ‘Anders, namelijk’ gekozen. Hier hebben zij ingevuld:

- “Dit moet nog plaatsvinden” (3);
- “Niet van toepassing” (2);
- “Invulling van het investeringskader” (1x) ;
- “Meervoudig ruimtegebruik voor natuur” (1x) ;
- “Participatie met professionele stakeholders omdat in het te wijzigen gebied geen inwoners wonen” (1x) ;
- “Er lag nog niets, dus kon er ook niets aangepast worden, praten met inwoners vanaf 'zero'" (1x) ;
- “Het is lastig exact te omschrijven, maar gesprekken met inwoners en omwonenden hebben invloed gehad op de ontwerpen en daarmee ook op het te doorlopen proces ed.” (1x).

Een vergelijking met vorige meting is niet mogelijk omdat er toen per fase werd uitgevraagd tot welke aanpassingen inbreng van bewoners heeft geleid. Deze meting hebben we dit, omwille van de lengte van de vragenlijst, per gemeente uitgevraagd.

Figuur 5.20: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Op welk gebied heeft de inbreng van inwoners geleid tot veranderingen? (Meerdere antwoorden mogelijk)” (n=61 gemeenten)

Gemeenten communiceren middels verschillende kanalen over hoe de inbreng is meegenomen

We hebben aan gemeenten gevraagd hoe zij gecommuniceerd hebben over het wel of niet meenemen van de inbreng van bewoners. Zie [Figuur 5.21](#) voor de antwoorden. We zien dat er veelal een mix is gebruikt van de verschillende communicatiekanalen/methoden, waarbij een website en een gesprek met bewoners het vaakst is benoemd. Ook de andere opties worden veelvuldig ingezet.

Figuur 5.21: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Hoe is gecommuniceerd over het wel of niet (gedeeltelijk) meenemen van inbreng van inwoners?” (n= 61)

De optie ‘Anders, namelijk’ leverde nog de volgende antwoorden op:

- Via de raad (3x);
- Onbekend (2x); Niet van toepassing (2x); Moet nog gebeuren (1x)
- Per e-mail/digitale nieuwsbrief (2x);
- (Digitale) bijeenkomst met omwonenden (2x);
- “Welkomstborden in alle dorpen” (1x);
- “Zware communicatie opgetuigd” (1x);
- “Via energiecoöperaties / plaatselijk belang” (1x);
- “Via buurtcontactpersonen en duurzaamheidscoördinatoren in de stadsdelen” (1x);
- “Oplevering participatieverslag” (1x);
- “Deze zijn door ontwikkelaars verwerkt en vervolgens weer gecommuniceerd aan ambtenaren en raad” (1x)

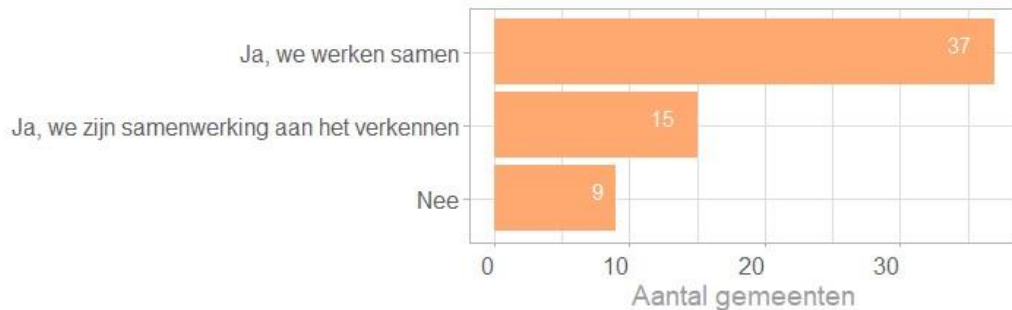
In de vraag stond niet heel duidelijk aangegeven of de communicatie betrekking heeft op inwoners, de meeste gemeenten doelen hier wel op. Een enkeling heeft het alleen over communicatie intern.

5.9 Samenwerking met energiecoöperaties

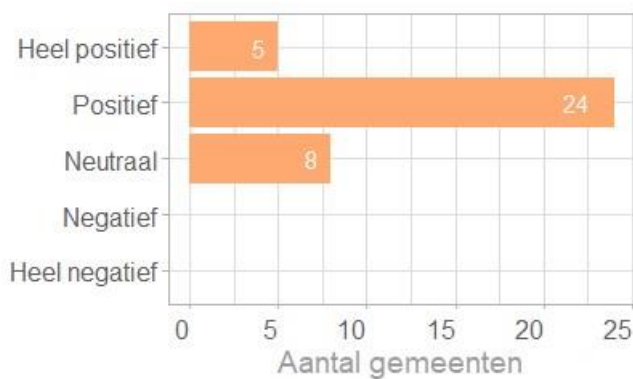
Gemeenten werken naar tevredenheid samen met coöperaties of zijn een samenwerking aan het verkennen

De meeste gemeenten die deelnamen aan dit onderzoek werken samen met een energiecoöperatie en een deel is een dergelijke samenwerking aan het verkennen. Slechts

een klein deel werkt niet samen met een coöperatie (zie [Figuur 5.22](#)). Deze samenwerking wordt over het algemeen als positief ervaren, geen enkele gemeente is ontevreden (zie [Figuur 5.23](#)).

Figuur 5.22: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Werkt uw gemeente samen met een energiecoöperatie?” (n=61)

Figuur 5.23: Meting 2023 - Antwoorden op de vraag: “Hoe wordt deze samenwerking over het algemeen ervaren door de gemeente?” (n=37)

Vervolgens hebben we gevraagd of gemeenten hun antwoord konden toelichten. De gemeenten die positief of heel positief waren over de samenwerking gaven de volgende toelichting:

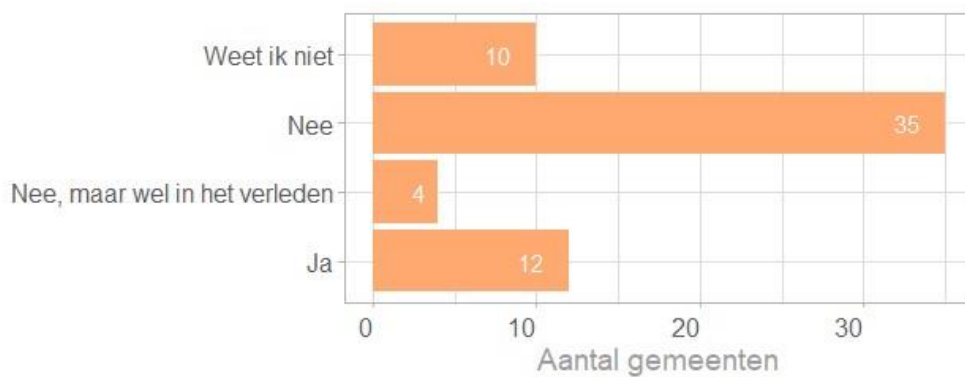
- “Lokale inzet en lokale betrokkenheid”;
- “Inwoners hebben over het algemeen meer vertrouwen in een energiecoöperatie dan in de overheid”;
- “Dit is een manier om lokaal eigenaarschap te realiseren”;
- “Zeker bij financieel participeren is men (de coöperatie) positief”;
- “Mooie resultaten maar soms lastig samenwerken (onrealistische eisen)”;
- “We hebben elkaar nodig”;
- “Coöperaties hebben achterban, weten daarmee meer mensen te bereiken dan de gemeente”;
- “Wij hebben een goed contact met de energiecoöperatie, waarbij wij ook de verschillende rollen bespreken. De coöperatie is namelijk ook initiatiefnemer van een zonneveld en de gemeente (uiteraard) vergunningverlener.”
- “Zeer positief dat er vanuit de gemeenschap mensen zijn die zich actief inzetten. Echter ook zij hebben te maken met weinig capaciteit, dat is soms lastig in zware processen. ”

De gemeente die gekozen hebben voor ‘Neutraal’, gaven de volgende toelichting:

- “Het zijn vrijwilligers, inzet is gelimiteerd”;
- “Niet elke coöperatie even professioneel”;
- “Lokale energiecoöperatie is deels zelf initiatiefnemer en adviseren ook over lokaal eigendom = dubbele petten.”;
- “Kijken naar de gemeente om het project te redden of bij te springen als het moeilijk wordt.”

5.10 Onderzoek

Om een idee te krijgen van het aantal gemeenten waarbij al onderzoek naar inwonerparticipatie plaatsvindt en hierdoor wellicht overvraagd worden door onderzoek, hebben we hier dit jaar naar gevraagd. Het grootste deel van de gemeenten was niet bekend met lopend onderzoek (35 van de 61 gemeenten). Twaalf gemeenten zijn wel bekend met lopend onderzoek naar dit onderwerp. Zie [Figuur 5.24](#).

Figuur 5.24: Antwoorden op de vraag: “Wordt er op dit moment onderzoek gedaan naar inwonerparticipatie binnen uw gemeente?” (n=61)

Aan de gemeenten die ‘Ja’ of ‘Nee, maar wel in het verleden’ hebben ingevuld hebben we gevraagd waar de resultaten beschikbaar zijn of wie de contactpersoon voor het onderzoek is. Om privacy redenen noemen we deze resultaten hier niet. Wel zullen we dit meenemen om in de toekomst het overbevragen van gemeenten tegen te gaan.

6 Lessen methode

Hieronder beschrijven we enkele geleerde lessen met betrekking tot de methode.

- Zonneparken zijn niet de enige zonneprojecten. Zon op daken is in steden veel vaker aan de orde. Hierbij is de weerstand van bewoners veel lager. Het is belangrijk het onderscheid tussen zonneparken en zonneprojecten niet samen te nemen in een vragenlijst.
- De ervaringen bij zon- en wind lijken nogal uiteen te lopen (wind loopt veel moeizamer dan zon), maar de vragen hebben we soms algemeen gesteld (bijv. bij de stellingen over de ervaring van gemeenten). Dit is een afweging geweest in verband met de lengte van de vragenlijst.

Bijlage A

Vragenlijst

Vragenlijst - Periodiek Overzicht Inwonerparticipatie - Gemeenten

TNO

[Dit is de printbare variant van de online vragenlijst. Aan de hand van deze versie op papier krijgt u alvast een idee welke vragen er worden gesteld. Let op: de online variant bevat een vrij complexe routing die er voor zorgt dat u irrelevante vragen niet hoeft in te vullen. In deze printbare variant was het niet mogelijk om deze routing toe te passen, dat kan soms verwarrend zijn.]

Welkom

Beste gemeente-medewerker,
We willen uw gemeente graag uitnodigen om deel te nemen aan ons vragenlijstonderzoek.

Waar gaat dit over?

TNO is in 2022 in opdracht van het ministerie van EZK een kennisprogramma inwonerparticipatie gestart om ondersteuning te bieden aan de opgaven van de RES (Regionale Energiestrategie). Het kennisprogramma heeft als doel om NP RES, IPO, VNG en BZK door middel van onderzoek te helpen hun ondersteuningsmiddelen (door) te ontwikkelen.

We willen u in dit kader vragen mee te doen aan een vragenlijstonderzoek naar inwonerparticipatie bij het ontwikkelen van wind- en zonneparken en de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk (waaronder energieopslag).

Onder inwonerparticipatie verstaan we participatieactiviteiten waar individuele inwoners aan deelnemen. Het gaat hierbij dus niet om overleggen met belangengroepen. Het gaat om participatie in het hele proces: van RES-proces tot projectontwikkeling.

Onder financiële participatie verstaan we regelingen waarbij inwoners uit de omgeving investeren in het project en/of de voordelen ervaren van de opbrengsten van het project voor duurzame opwek. Onder procesparticipatie verstaan we activiteiten waarbij inwoners betrokken worden bij besluitvorming.

Doel van het onderzoek is inzicht te geven in:

1. **Wat er allemaal al gebeurt** op het gebied van inwonerparticipatie voor zonne- en windparken en het elektriciteitsnetwerk. Dit is bedoeld om een **realistisch beeld** te geven, in plaats van anekdotische verhalen in bijvoorbeeld de media. De vragenlijst is nadrukkelijk niet bedoeld als controle of verantwoording van gemeenten. De resultaten worden zodanig gepubliceerd dat ze niet herleidbaar zijn naar een specifieke gemeente.
2. De **ondersteuningsbehoeften van gemeenten** op het gebied van inwonerparticipatie, zodat o.a. RES regio's, NP RES en de Rijksoverheid hierop in kunnen spelen. Op basis van de resultaten van vorig jaar zijn bijvoorbeeld o.a. door NP RES trainingen ontwikkeld over desinformatie en polarisatie.

Wat vragen we?

Bent u in uw gemeente bezig met beleid voor en/of de ontwikkeling van wind- en zonneparken? Dan zouden u willen vragen deel te nemen aan dit onderzoek. **Het maakt hierbij niet uit of u ervaring hebt met inwonerparticipatie.**

We vragen u de vragenlijst **vóór vrijdag 30 juni** in te vullen. De tijd die het zal kosten om de vragenlijst in te vullen is afhankelijk van het aantal wind- en zonneprojecten in uw gemeente. Indien nodig kunt u de vragenlijst tussentijds opslaan en later verder gaan. Indien u het prettig vindt, kunt u [hier klikken](#) om een PDF-document te downloaden van de vragenlijst. Op deze manier kunt u een goed overzicht krijgen van de vragen die gesteld worden en eventueel samenwerken met collega's.

Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. U kunt als deelnemer uw medewerking aan het onderzoek te allen tijde stoppen of weigeren dat uw gegevens voor het onderzoek mogen worden gebruikt, zonder opgave van redenen. De ingevulde antwoorden per gemeente zullen alleen door de onderzoekers van TNO worden ingezien. TNO is niet verplicht inzicht te geven in de data bij een eventueel verzoek op basis van de Wet Open Overheid. De resultaten worden niet per gemeente gepubliceerd zodat resultaten niet herleidbaar zijn naar een specifieke gemeente.

Aan het einde van de vragenlijst krijgt u de mogelijkheid een pdf van uw eigen antwoorden te downloaden. Wil je de data van uw eigen antwoorden in Excel ontvangen? Mail naar: anika.batenburg@tno.nl. Met technische vragen of vragen over het onderzoek kunt u contact opnemen met geerte.paradies@tno.nl. Alvast dank voor uw deelname!

1. Algemeen

Hieronder volgen een aantal vragen over uw functie en gemeente. De naam van uw gemeente gebruiken we alleen om de geografische spreiding van de steekproef te checken. Dit wordt dus niet gepubliceerd.

1. [Open vraag] Wat is de naam van de gemeente waarvoor u werkzaam bent?
.....
2. Wat is uw functie? [open vraag]
3. Hebben er nog meer personen meegewerkt aan het invullen van deze vragenlijst? Zo ja, welke functie hebben zij? [open vraag]
.....

De volgende vragen gaan over het participatiebeleid van de gemeente.

4. Is er in het beleid binnen uw gemeente geborgd dat er participatie plaatsvindt voor **wind- en zonneparken**? Dit kan ook op basis van algemeen inwonerparticipatiebeleid zijn.
  - a. Ja, voor financiële participatie
  - b. Ja, voor procesparticipatie (inwoners worden betrokken, bijvoorbeeld door dat ze mogen meepraten)
  - c. Ja, voor financiële én procesparticipatie
  - d. Nee, we zijn hier nog mee bezig
  - e. Nee, dit is niet (meer) nodig
  - f. Anders, namelijk ...

[Vraag 5 en 6 alleen beantwoorden indien 4a of 4c is gekozen]

U heeft aangegeven dat er in uw gemeente beleid is ontwikkeld om financiële participatie te stimuleren. In het klimaatakkoord wordt gestreefd naar minimaal 50% lokaal eigendom* bij duurzame energieopwekking op land.

*lokaal eigendom betekent dat inwoners en ondernemers samen, (deels) eigenaar zijn van windmolens of zonneparken

5. Wordt er in uw gemeente beleid gevoerd om lokaal eigendom te stimuleren? Zo ja, welk beleid? [open vraag]
6. Heeft dit beleid ertoe geleid dat er meer sprake is van lokaal eigendom? [open vraag]

De volgende stellingen gaan over de ervaring van uw gemeente met inwonerparticipatie. Heeft uw gemeente GEEN ervaring met inwonersparticipatie, klik dan hieronder op 'nee', dan slaat u dit onderdeel over.

33. Heeft uw gemeente ervaring met het toepassen van inwonerparticipatie bij zon en wind? Ja / nee

[Indien 'ja' bij vraag 33: vraag 34 t/m 39 laten zien, bij 'nee' kunt u door naar het volgende blok (vraag 40)]

In hoeverre gelden de volgende stellingen voor uw gemeente? (helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens)

34. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie weerstand heeft weggenomen of voorkomen.
helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? [open vraag]
35. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie aan het begin meer tijd vroeg, maar het proces later versnelde.
helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? ..... [open vraag]
36. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie een vertragende factor in het proces is geweest.
helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? ..... [open vraag]
37. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat inwonerparticipatie bijdroeg aan draagvlak voor wind- en zonneparken.
helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? .....[open vraag]
38. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat de kwaliteit van plannen en besluiten beter zijn geworden door inwonerparticipatie.
Helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? .....[open vraag]
39. De algemene ervaring in mijn gemeente is dat de relatie tussen inwoners en overheid beter is geworden door inwonerparticipatie.
helemaal mee oneens – oneens – niet eens/niet oneens – eens – helemaal mee eens
a. Kunt u dit toelichten? .....[open vraag]

2. Mogelijkheden tot participeren / meewegen van de inbreng van inwoners

Het volgende deel van de vragenlijst gaat over welke trajecten en projecten er lopen binnen uw gemeente en de toegepaste inwonerparticipatie. Bij de ontwikkeling van wind- en zonneparken bestaan er verschillende fasen/trajecten waarin besluiten plaatsvinden waar inwoners bij kunnen worden betrokken.

Onder inwonerparticipatie verstaan we participatieactiviteiten met deelname van individuele inwoners. Het gaat hierbij dus niet om overleg met belangengroepen. Ook vragen we naar communicatie met inwoners.

Verschillende fasen / projecten

Gemeenten verschillen in de aanpak (bijv. door het samenvoegen van fasen) en de volgorde van fasen. Omdat deze fasen vaak leiden tot een besluit in het proces, willen we graag weten bij welke fasen inwoners hebben geparticipeerd.

Wij vragen daarom eerst met welke fasen/onderdelen uw gemeente is bezig geweest. Daarna volgen vragen over of en hoe inwoners hierbij zijn betrokken.

7. Met welke fasen is uw gemeente de afgelopen 4 jaar bezig geweest? (Meerdere antwoorden mogelijk)
  - a. Zoekgebieden vaststellen (vaak in regionaal verband)
  - b. Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling voor duurzame energie, breder dan alleen RES (bijvoorbeeld ruimtelijke gebiedsontwikkeling)
  - c. Zoekgebieden verder uitwerken en randvoorwaarden (uitnodigingskader) ontwikkelen voor projectontwikkeling en/of het uitzetten van een (maatschappelijke) tender
  - d. Locatie(s) voor opwek van duurzame energie vaststellen binnen de gemeente
  - e. Selectie van initiatieven/projecten
  - f. Projectontwikkeling windenergie
  - g. Projectontwikkeling zonne-energie
  - h. Projectontwikkeling infrastructuur voor elektriciteitstransport
  - i. Geen van bovenstaande

8. Met welke van de door u aangegeven fasen was uw gemeente bezig in de periode **sinds medio 2022 tot nu?** (Meerdere antwoorden mogelijk)
  - a. Zoekgebieden vaststellen (vaak in regionaal verband)
  - b. Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling voor duurzame energie, breder dan alleen RES (bijvoorbeeld ruimtelijke gebiedsontwikkeling)
  - c. Zoekgebieden verder uitwerken en randvoorwaarden (uitnodigingskader) ontwikkelen voor projectontwikkeling en/of het uitzetten van een (maatschappelijke) tender
  - d. Locatie(s) voor opwek van duurzame energie vaststellen binnen de gemeente
  - e. Selectie van initiatieven/projecten
  - f. Projectontwikkeling windenergie
  - g. Projectontwikkeling zonne-energie
  - h. Projectontwikkeling infrastructuur voor elektriciteitstransport
  - i. Geen van bovenstaande → U bent aan het einde gekomen van deze vragenlijst

Het vervolg van de vragenlijst bevat vragen over de fasen waar de gemeente sinds zomer 2022 mee bezig is geweest.

Beleidsontwikkeling

[vraag 9 alleen beantwoorden wanneer bij vraag 8 keuze B is gekozen]

U heeft aangegeven bezig te zijn geweest met gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling voor duurzame energie.

9. Gaat de visie- of beleidsontwikkeling alleen over de opwekking van duurzame energie? Of worden er ook andere opgaven betrokken?
- Ja, alleen over de opwekking van duurzame energie
  - Het gaat ook over: Aardgasvrije wijken / De warmtetransitie / Infrastructuur warmte
  - Het gaat ook over: Infrastructuur elektriciteit
  - Het gaat ook over: alles onder de omgevingsvisie
  - Het gaat ook over: alle onderwerpen uit het klimaatakkoord
  - Het gaat ook over: Anders, namelijk:

Wind

[vraag 10 t/m 12 alleen beantwoorden wanneer bij vraag 8 keuze F is gekozen]

U heeft aangegeven dat er in uw gemeente in het afgelopen jaar de ontwikkeling van windenergieprojecten plaatsvond.

10. Om hoeveel locaties/windprojecten gaat het? .... Locaties/projecten (aantal invullen)
11. Bij hoeveel van deze projecten heeft er procesparticipatie met inwoners plaatsgevonden? .... Locaties/projecten (aantal invullen)
12. Wat is de naam / zijn de namen van het/de windenergieproject(en)? Bij meer dan drie projecten, noem alleen de drie belangrijkste [open vraag]
- .....
  - .....
  - .....

Zon

[vraag 13 t/m 15 alleen beantwoorden wanneer bij vraag 8 keuze G is gekozen]

U heeft aangegeven dat er in uw gemeente in het afgelopen jaar de ontwikkeling van zonne-energieprojecten plaatsvond.

13. Om hoeveel locaties/zonneprojecten gaat het? .... Locaties/projecten (aantal invullen)
14. Bij hoeveel van deze projecten heeft er procesparticipatie met inwoners plaatsgevonden? .... Locaties/projecten (aantal invullen)
15. Wat is de naam / zijn de namen van het/de zonne-energieproject(en)? Bij meer dan drie projecten, noem alleen de drie belangrijkste [open vraag]
- .....
  - .....
  - .....

Infrastructuur

[vraag 16 t/m 18 alleen beantwoorden wanneer bij vraag 8 keuze H is gekozen]

U heeft aangegeven dat er in uw gemeente in het afgelopen jaar de ontwikkeling van infrastructuur voor elektriciteitstransport plaatsvond.

16. Om hoeveel infrastructuurprojecten gaat het? .... Locaties/projecten [aantal invoeren]

17. Bij hoeveel van deze projecten heeft er procesparticipatie met inwoners plaatsgevonden? .... Locaties/projecten (aantal invullen)

18. Wat is de naam / zijn de namen van het/de infrastructuurproject(en)? Bij meer dan drie projecten, noem alleen de drie belangrijkste [open vraag]

1. ....
2. ....
3. ....

Vragen alleen voor projecten

[wanneer bij vraag 8 keuze F, G of H gekozen, en dus 12, 15 en 18 zijn ingevuld, worden in de online vragenlijst alleen die genoemde projecten weergegeven in onderstaande matrices]

19. Is uw gemeente het afgelopen jaar (sinds medio 2022) in dit project bezig geweest met de volgende onderwerpen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

[indien er bij de kolom Vergunningverlening iets wordt gekozen -> vraag 21 over vergunningverlening graag invullen]

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	Wijziging bestemmingplan	Vergunningverlening	Vasstellen ontwerp	Financiële participatie	Geen van deze
Zonproject 1:	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0

20. Bij welke onderwerpen hebben inwonerparticipatie-activiteiten plaatsgevonden?

[in de online vragenlijst worden hier alleen de projecten weergegeven die zijn ingevuld bij vraag 12, 15, en 18]

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	Wijziging bestemmingplan	Vergunningverlening	Vasstellen ontwerp	Bepalen financiële participatie	Geen van deze
Zonproject 1:	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0

[indien bij vraag 19, minimaal een keer antwoord B (vergunningverlening) is aangevinkt, dan de volgende vraag (21) beantwoorden]

21. De vergunningverlening is aan de orde geweest afgelopen jaar. Bent u tegen problemen aan gelopen? Welke? [open vraag]

Vragen per fase / project

[Bij deze vragen worden in de matrix de genoemde trajecten (aangevinkt bij vraag 8a t/m e) en projecten weergegeven (ingevuld bij vraag 12, 15 en 18)]

Er volgen nu een aantal vragen over procesparticipatie met inwoners. Hieronder staan de fasen en/of projecten weergegeven waar de gemeente het afgelopen jaar mee bezig is geweest. U kunt per fase/project aangeven welk type participatie heeft plaatsgevonden. We maken gebruik van de participatieladder, klik op [deze link](#) voor meer informatie.

U kunt in onderstaande matrix per fase/project kiezen uit de volgende participatiemethoden:

- Informeren (bijv. middels flyers, kranten, mailing)
- Inspreken bij de gemeenteraad
- Inspreken overig (inwoner kan reageren op plannen bijv. via enquête)
- Consulteren / raadplegen (inwoner kan actief meedenken, dialoog, bijv. via workshops, klankbordgroep)
- Meebeslissen (inwoner heeft een stem, bijv. via inwonerpanel, burgerberaad)
- Coproduceren / samenwerken (inwoner is onderdeel van het projectteam)

U kunt het ook aangeven als er geen participatie heeft plaatsgevonden.

22. Op welke wijze werden inwoners betrokken bij de volgende fasen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

[in de online vragenlijst worden hier alleen de fasen weergegeven die zijn aangevinkt bij vraag 8]

	Geen participatie	Informeren	Inspreken gemeenteraad	Inspreken overig	Consulteren	Meebeslissen	Coproduceren
Zoekgebieden vaststellen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Randvoorwaarden voor locatieselectie (zoekgebieden)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Selectie van initiatieven/projecten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Op welke wijze werden inwoners betrokken bij de volgende projecten? (Meerdere antwoorden mogelijk)

[in de online vragenlijst worden hier alleen de projecten weergegeven die zijn ingevuld bij vraag 12, 15 en 18]

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	Geen participatie	Informeren	Inspreken gemeenteraad	Inspreken overig	Consulteren	Meebeslissen	Coproduceren
Zonproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0	0	0

[indien u overal 'geen participatie' heeft ingevuld, kunt u de rest van dit blok overslaan (t/m vraag 29)]

23. Kunt u aangeven hoe vaak inwoners zijn betrokken? Eenmalig (bijv. informatieavond) of meerdere keren (bijv. een reeks van bijeenkomsten zoals bij een burgerpanel)?

[in de online vragenlijst worden hier alleen de fasen/projecten weergegeven waarbij participatie heeft plaatsgevonden o.b.v. vraag 22, dus 'niet van toepassing' staat er online niet bij.]

	<i>Niet van toepassing</i>	Eenmalig	Meerdere keren
Zoekgebieden vaststellen	0	0	0
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	0	0	0
Randvoorwaarden voor locatie selectie (zoekgebieden)	0	0	0
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	0	0	0
Selectie van initiatieven/projecten	0	0	0

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	<i>Niet van toepassing</i>	Eenmalig	Meerdere keren
Zonproject 1:	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0

24. Wie organiseerde de procesparticipatie?

[in de online vragenlijst worden hier alleen de fasen/projecten weergegeven waarbij participatie heeft plaatsgevonden o.b.v. vraag 22, dus 'niet van toepassing' staat er online niet bij.]

Wie organiseerde de procesparticipatie bij de verschillende fasen? Let op de antwoorden staan verdeeld over twee antwoordtabellen.

	<i>Niet van toepassing</i>	Rijksoverheid	RES regio	Provincie	Ander regionaal samenwerkingsverband	Gemeente
Zoekgebieden vaststellen	0	0	0	0	0	0
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	0	0	0	0	0	0
Randvoorwaarden voor locatie selectie (zoekgebieden)	0	0	0	0	0	0
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	0	0	0	0	0	0
Selectie van initiatieven/projecten	0	0	0	0	0	0

	<i>Niet van toepassing</i>	Projectontwikkelaar	energiecoöperatie	Dorps-/wijkplatform	Anders, namelijk
Zoekgebieden vaststellen	0	0	0	0	0
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	0	0	0	0	0
Randvoorwaarden voor locatie selectie (zoekgebieden)	0	0	0	0	0
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	0	0	0	0	0
Selectie van initiatieven/projecten	0	0	0	0	0

Wie organiseerde de procesparticipatie bij de projectontwikkeling? Let op de antwoorden staan verdeeld over twee antwoordtabellen.

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	<i>Niet van toepassing</i>	Rijksoverheid	RES regio	Provincie	Ander regionaal samenwerkingsverband	Gemeente
Zonproject 1:	0	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0	0

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	<i>Niet van toepassing</i>	Projectontwikkelaar	energiecoöperatie	Dorps-/wijkplatform	Anders, namelijk
Zonproject 1:	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0

25. Is de inbreng van inwoners gebruikt bij het komen tot een besluit/vaststelling?

[in de online vragenlijst worden hier alleen de fasen/projecten weergegeven waarbij participatie heeft plaatsgevonden o.b.v. vraag 22, dus 'niet van toepassing' staat er online niet bij.]

	<i>Niet van toepassing: geen participatie</i>	Nog geen besluit genomen	Nee	Ja, gedeeltelijk	Ja, geheel	Onduidelijk of inbreng is gebruikt	Onbekend bij gemeente
Zoekgebieden vaststellen	0	0	0	0	0	0	0
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0
Randvoorwaarden voor locatie selectie (zoekgebieden)	0	0	0	0	0	0	0
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	0	0	0	0	0	0	0
Selectie van initiatieven/projecten	0	0	0	0	0	0	0

Is de inbreng van inwoners gebruikt bij het komen tot een besluit/vaststelling bij de volgende projecten?

[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	<i>Niet van toepassing: geen participatie</i>	Nog geen besluit genomen	Nee	Ja, gedeeltelijk	Ja, geheel	Onduidelijk of inbreng is gebruikt	Onbekend bij gemeente
Zonproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Zonproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Zonproject 3:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Windproject 3:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 1:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 2:	0	0	0	0	0	0	0
Infraproject 3:	0	0	0	0	0	0	0

26. Op welke gebieden heeft de inbreng van burgers geleid tot veranderingen? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- Niet van toepassing, er heeft namelijk geen procesparticipatie plaatsgevonden
  - Niet van toepassing, want de inbreng van burgers is niet gebruikt
  - Locatie en afbakening zoekgebieden aangepast
  - Timing van het proces is aangepast
  - Techniek keuze (wind/zon) aangepast
  - Omvang is aangepast
  - Extra maatregelen om overlast te voorkomen
  - Extra eisen voor ruimtelijke kwaliteit (ruimte voor groen, etc.)
  - Extra eisen voor procesparticipatie bij projecten
  - Eisen voor financiële regelingen bij projecten
  - Anders, namelijk...
  - Dit is niet bekend bij ons als gemeente

[de volgende vraag (27) alleen invullen indien bij vraag 25 minimaal 1x nee is aangevinkt]

27. U heeft aangegeven dat de inbreng van inwoners NIET altijd is meegenomen in het besluit. Waarom was de inbreng niet meegenomen?

Omdat: (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Er geen wijzigingen nodig waren, iedereen zat op één lijn
  - Er geen ruimte meer was om de wensen van inwoners mee te nemen
  - Verschillende inwoners verschillende wensen hadden
  - Er te weinig inwoners meegedacht hebben
  - Andere belangen zwaarder gewogen hebben.
  - De gemeenteraad anders heeft beslist
  - Dit was iets waar de gemeente niet over kan beslissen, namelijk....
  - Anders, namelijk...
28. Hoe is gecommuniceerd over het wel of niet (gedeeltelijk) meenemen van inbreng van inwoners? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Via een brief huis-aan-huis (alle inwoners van een gebied)
  - Via een brief aan de deelnemende inwoners
  - Via een gesprek met deelnemende inwoners
  - Via een website
  - Via sociale media
  - Via een lokale krant
  - Er is niet over gecommuniceerd
  - Anders, namelijk ....

Perceptie van de effecten van inwonerparticipatie

De volgende vragen gaan over de ervaren weerstand van inwoners.

30. In hoeverre was er weerstand vanuit inwoners bij dit traject?
- Geen – weinig – enige – veel

[in de online vragenlijst worden hier alleen de fasen weergegeven die zijn aangevinkt bij vraag 8]

	Geen	Weinig	Enige	Veel
Zoekgebieden vaststellen	☐	☐	☐	☐
Gemeentelijke visie of beleidsontwikkeling	☐	☐	☐	☐
Randvoorwaarden voor locatie selectie (zoekgebieden)	☐	☐	☐	☐
Locatie(s) vaststellen binnen de gemeente	☐	☐	☐	☐
Selectie van initiatieven/projecten	☐	☐	☐	☐

[in de online vragenlijst worden hier alleen de projecten weergegeven die zijn aangevinkt bij vraag 12, 15 en 18]

	Geen	Weinig	Enige	Veel
[vul hieronder de namen van de projecten genoemd bij vraag 12, 15 en 18]	☐	☐	☐	☐
Zonproject 1:	☐	☐	☐	☐
Zonproject 2:	☐	☐	☐	☐
Zonproject 3:	☐	☐	☐	☐
Windproject 1:	☐	☐	☐	☐
Windproject 2:	☐	☐	☐	☐
Windproject 3:	☐	☐	☐	☐
Infraproject 1:	☐	☐	☐	☐
Infraproject 2:	☐	☐	☐	☐

[indien bij vraag 30 minimaal 1 x 'enige' of 'veel' is aangekruist dan vraag 31 en 32 invullen]

U heeft aangegeven dat er weerstand was.

31. Kunt u uw antwoord(en) toelichten? Hoe zag deze weerstand er uit? [open]
32. Hoe bent u met deze weerstand omgegaan? [open]

3. Ondersteuningsbehoeften (per gemeente)

Dit deel van de vragenlijst gaat over de ondersteuningsbehoefte van uw gemeente op het gebied van inwonerparticipatie bij het ontwikkelen van wind- en zonneparken en de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk.

De volgende vragen gaan over hoeveel uren er beschikbaar zijn om de procesparticipatie voor wind en zonne-energie te organiseren.

40. Hoeveel fte (voltijds medewerkers) is er in uw gemeente beschikbaar voor inwonerparticipatie op het gebied van wind, zon en het uitbreiden van het elektriciteitsnetwerk? Het gaat hierbij zowel om de **communicatie** als het **organiseren van de participatie**. Maak een schatting en houd er rekening mee dat de uren mogelijk zijn verdeeld over verschillende collega's of het werk kan variëren over de tijd (bijv. als een medewerker gemiddeld de helft van de werkweek bezig is met inwonerparticipatie in de energietransitie, vul dan in 0,5 fte).

40.a Hoeveel fte is er beschikbaar binnen de gemeenteorganisatie?

- a. 0 fte
- b. 0.1 tot 0.5 fte
- c. 0.5 tot 1.0 fte
- d. 1.0 tot 1.5 fte
- e. 1.5 of meer fte

40.b. Hoeveel fte is er ingehuurd van buiten de gemeenteorganisatie?

- a. 0 fte
- b. 0.1 tot 0.5 fte
- c. 0.5 tot 1.0 fte
- d. 1.0 tot 1.5 fte
- e. 1.5 of meer fte

[Vraag 41 alleen invullen wanneer bij 40a. EN 40b. 2x 0 fte is gevuld (2x antwoord a)]

41. U heeft aangegeven geen fte beschikbaar te hebben voor inwonerparticipatie. Indien er toch inwonerparticipatie plaatsvindt, hoe organiseert u dat dan? [open]

Hoe ervaart de gemeente de volgende punten met betrekking tot inwonerparticipatie bij zonne- en windprojecten?

	Dit is een groot knelpunt	dit is een knelpunt	Dit gaat meestal goed	Dit gaat (bijna) altijd goed	Niet van toepassing
a. Het bereiken van inwoners in het algemeen	0	0	0	0	0
b. Het informeren van inwoners	0	0	0	0	0
c. Het ophalen van zorgen en wensen van inwoners	0	0	0	0	0
d. Het ophalen van ideeën van inwoners	0	0	0	0	0
e. Het verwerken van de inbreng van inwoners in plannen/besluiten	0	0	0	0	0
f. Het bereiken van een breed publiek (een representatieve samenstelling van de lokale bevolking) of het bereiken van specifieke doelgroepen, namelijk...	0	0	0	0	0
g. Het betrekken van lokale initiatieven/energiecoöperaties	0	0	0	0	0
h. Het betrokken houden van inwoners gedurende het hele proces	0	0	0	0	0
i. Menskracht (capaciteit) om inwonerparticipatie te organiseren	0	0	0	0	0
j. Financiële middelen (voor andere zaken dan menskracht)	0	0	0	0	0
k. Kennis over hoe inwonerparticipatie te organiseren, namelijk...	0	0	0	0	0

42. Aan welke ondersteuning zou uw gemeente behoefte hebben op het gebied van inwonerparticipatie? (Meerdere antwoorden mogelijk)
- Extra menskracht
  - Kennis over hoe samen te werken met een lokale energiecoöperatie
  - Kennis over lokaal eigendom / financiële participatie
  - Kennis over omgaan met polarisatie
  - Kennis over betrekken van het stille midden
  - Kennis over hoe verschillende groepen inwoners te bereiken (bijv. met een migratieachtergrond)
  - Inzichten uit de gedragspsychologie
  - Kennis over inclusief participatieontwerp
  - Kennis van omgevingsmanagement
  - Houvast voor beoordelen wanneer participatieproces goed genoeg is
  - Kennis over communicatie en narratieven
  - Kennis over omgaan met desinformatie
  - Kennis over hoe het zeggenschap te regelen over een park (bijvoorbeeld meebeslissen van bewoners over aan wie de energie verkocht zal worden)
  - Een communicatiecampagne vanuit het Rijk (over waarom dit beleid nodig is)
  - Geen behoefte aan extra ondersteuning
  - Anders, namelijk....

43. Hoe zou u deze ondersteuning willen ontvangen? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Een online handreiking
  - Een podcast
  - Een adviseur, bijvoorbeeld vanuit een pool van participatie-adviseurs waar de gemeente gebruik van kan maken
  - Een workshop
  - Een cursus
  - Anders, namelijk....

44. Werkt uw gemeente samen met een of meer lokale energiecoöperatie rond wind- en zonneparken?
- Ja, we zijn samenwerking aan het verkennen
  - Ja, we werken samen
  - Nee

[vraag 46 en 47 alleen invullen wanneer antwoord 45.b is ingevuld]

45. Hoe wordt deze samenwerking over het algemeen ervaren door de gemeente?
- Heel negatief – negatief – neutraal – positief – heel positief

46. Kunt u dit toelichten? [open vraag]

47. Stel u mag een vraag stellen aan een inwonerparticipatie-experts, welke vraag of vragen zou u dan willen stellen? [Open vraag]

.....

29. Op welk participatietraject bent u trots en waarom? Wat waren de succesfactoren? [open vraag]

.....

48. Wordt er op dit moment onderzoek gedaan naar inwonerparticipatie binnen uw gemeente?
- a. Ja
  - b. Nee, maar wel in het recente verleden
  - c. Nee
  - d. Weet ik niet
49. Zo ja, waar zijn de resultaten beschikbaar/wie is het contactpersoon voor het onderzoek: .... [open vraag]

4. Afsluiting

Dit waren alle vragen.

Als u nog iets wilt nakijken kunt u nu nog terugbladeren.

U kunt hier een pdf met de door u gegeven antwoorden downloaden:

Download PDF

Indien u de antwoorden in Excel wilt ontvangen, mail dan naar anika.batenburg@tno.nl.

Nadat u hier op 'antwoorden versturen' klikt kunt u niet meer terugbladeren. De antwoorden zijn dan verstuurd. Ook kunt u hierna geen pdf meer downloaden, dit deel van de vragenlijst is dan afgesloten.

Bedankt, uw antwoorden zijn opgeslagen.

U kunt de vragenlijst afsluiten.

Hartelijk bedankt voor uw deelname!

Energy & Materials Transition

Radarweg 60
1043 NT Amsterdam
www.tno.nl

TNO innovation
for life